

Prop. 1975/76:111**Regeringens proposition****1975/76:111****om ändring i vallagen (1972:620);**

beslutad den 29 januari 1976.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga det förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

LENNART GEIJER

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en vidgning av kretsen röstberättigade utlands-svenskar. Enligt förslaget skall svensk medborgare som inte är bosatt i Sverige ha rösträtt vid val till riksdagen om han har varit kyrkobokförd här någon gång under de senast förflutna sju kalenderåren.

Vidare innehåller propositionen förslag som innebär att det blir lättare att rösta utomlands. Det föreslås sålunda att möjligheterna att hos utlandsmyndighet lämna valedel genom bud skall vidgas och att det nuvarande kravet att man hos utlandsmyndigheten skall förete röstkort slopas.

I propositionen föreslås också lättnader när det gäller ansökan att bli upptagen i den särskilda röstlängd som upprättas över röstberättigade utlands-svenskar.

De nya reglerna är avsedda att tillämpas första gången vid 1976 års riksdagsval.

Förslag till Lag om ändring i vallagen (1972:620)

Härigenom föreskrives att 4 kap. 11–13 §§, 8 kap. 3 och 5 §§, 10 kap. 8 och 14 §§ samt 11 kap. 3 och 4 §§ vallagen (1972:620) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

11 §¹

Svensk medborgare som ej är bosatt i riket har rösträtt vid val till riksdagen, om han varit kyrkobokförd här någon gång under de senast förlutna *fem* kalenderåren och ej på grund av 3 kap. 2 § regeringsformen är utesluten från rösträtt.

Svensk medborgare som ej är bosatt i riket har rösträtt vid val till riksdagen, om han varit kyrkobokförd här någon gång under de senast förlutna *sju* kalenderåren och ej på grund av 3 kap. 2 § regeringsformen är utesluten från rösträtt.

Svensk medborgare skall anses bosatt utom riket, om han enligt länsstyrelsens personband ej är kyrkobokförd här.

12 §²

Särskild röstlängd för val till riksdagen upprättas årligen för varje valkrets av centrala valmyndigheten. Längden skall vara upprättad senast den 15 juni.

I särskild röstlängd upptages, efter ansökan, den som den 1 juni har rösträtt enligt 11 §. Även den som den 1 juni ej fyllt aderton år upptages i den särskilda röstlängden, om han fyllt eller före den 1 september det år röstlängden upprättas fyller sjutton år och hinder ej möter i övrigt. För den som ej fyllt aderton år den 1 september det år röstlängden upprättas antecknas den dag då han blir röstberättigad.

I särskild röstlängd upptages, efter ansökan, den som den 1 juni har rösträtt enligt 11 §. *Den som upptagits i särskild röstlängd som upprättats under år då ordinarie val till riksdagen äger rum, upptages dock utan ansökan i särskild röstlängd som upprättas under de två följande åren, om han fortfarande har rösträtt enligt 11 §.* Även den som den 1 juni ej fyllt aderton år upptages i den särskilda röstlängden, om han fyllt eller före den 1 september det år röstlängden upprättas fyller sjutton år och hinder ej möter i övrigt. För den som ej fyllt aderton år den 1 september det år röst-

¹ Senaste lydelse 1974:215.

² Senaste lydelse 1974:215.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

längden upprättas antecknas den dag då han blir röstberättigad.

Framgår i anmärkningsärende att någon upphört att vara röstberättigad på grund av omständighet som inträffat efter den 1 juni, skall han ej vara upptagen i särskild röstlängd.

13 §

Ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd göres skriftligen hos centrala valmyndigheten senast den 1 juni. Ansökan som göres för sent upptages ej till prövning.

Vid ansökningshandling skall fogas intyg som visar att sökanden har giltigt svenskt pass och enligt passet är svensk medborgare. Intyget skall vara utfärdat av svensk beskickning, annan svensk utlandsmyndighet som centrala valmyndigheten bestämt eller svensk polismyndighet samma år som röstlängden upprättas. Är ansökningshandlingen ej åtföljd av sådant intyg, upptages ansökningen ej till prövning.

Blanketter till ansökan och intyg skall finnas tillgängliga hos centrala valmyndigheten samt hos svensk beskickning och annan svensk utlandsmyndighet som centrala valmyndigheten bestämmer.

Blanketter till ansökan skall finnas tillgängliga hos centrala valmyndigheten samt hos svensk beskickning och annan svensk utlandsmyndighet som centrala valmyndigheten bestämmer.

8 kap.

3 §

Väljare bör vid röstning i vallokal medföra sitt röstkort.

Röstning på postanstalt, hos utlandsmyndighet eller på fartyg får icke ske utan att röstkortet avlämnas. Väljare som innehar sjöfartsbok får dock rösta på fartyg utan att röstkort avlämnas. I sådant fall skall röstmottagaren upprätta ett adresskort för honom.

Röstning på postanstalt, hos utlandsmyndighet eller på fartyg får icke ske utan att röstkortet avlämnas. *Väljare som vill rösta hos utlandsmyndighet eller på fartyg får dock i stället för att avlämna röstkort förete giltigt svenskt pass. Vidare får väljare som innehar sjöfartsbok rösta på fartyg utan att röstkort avlämnas. I fall då väljaren ej avlämnar röstkort skall röstmottagaren upprätta ett adresskort för honom.*

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Vid röstning på postanstalt, hos utlandsmyndighet eller på fartyg lägger väljaren för varje val in sin valsedel i ett valkuvert och lämnar kuverten till röstmottagaren. Denne lägger in mottagna kuvert tillsammans med väljarens röstkort i ett ytterkuvert som tillslutes.

Vid röstning på postanstalt, hos utlandsmyndighet eller på fartyg lägger väljaren för varje val in sin valsedel i ett valkuvert och lämnar kuverten till röstmottagaren. Denne lägger in mottagna kuvert tillsammans med väljarens röstkort *eller adresskort* i ett ytterkuvert som tillslutes.

10 kap.

8 §

Röstning hos utlandsmyndighet går till på följande sätt.

När väljaren visat upp sitt röstkort för röstmottagaren, får han av denne ett valkuvert för vart och ett av valen. Han uppsöker därefter en av de avskilda platserna och lägger där för varje val in sin valsedel i ett valkuvert. Valsedel får ej vikas.

Väljaren lämnar valkuvert och röstkortet till röstmottagaren. *Denne* kontrollerar att väljaren ställt i ordning endast ett valkuvert för varje val och att kuvertet ej är försett med obehörig märkning. Därefter lägger röstmottagaren i väljarens närvaro in mottagna valkuvert i ett ytterkuvert tillsammans med väljarens röstkort, vilket placeras närmast ytterkuvertets fönster, och tillsluter ytterkuvertet. Röstmottagaren tar slutligen hand om ytterkuvertet samt antecknar på en särskild förteckning väljarens namn, den valnämnd till vilken ytterkuvertet skall sändas och det värdepostnummer som finns på kuvertet.

När väljaren visat upp sitt röstkort *eller giltigt svenskt pass* för röstmottagaren, får han av denne ett valkuvert för vart och ett av valen. Han uppsöker därefter en av de avskilda platserna och lägger där för varje val in sin valsedel i ett valkuvert. Valsedel får ej vikas.

Väljaren lämnar valkuvert och röstkortet till röstmottagaren. *Kan väljaren ej förete röstkort skall röstmottagaren med ledning av väljarens pass och de uppgifter denne kan lämna upprätta ett adresskort.* Röstmottagaren kontrollerar att väljaren ställt i ordning endast ett valkuvert för varje val och att kuvertet ej är försett med obehörig märkning. Därefter lägger röstmottagaren i väljarens närvaro in mottagna valkuvert i ett ytterkuvert tillsammans med väljarens röstkort *eller adresskort*, vilket placeras närmast ytterkuvertets fönster, och tillsluter ytterkuvertet. Röstmottagaren tar slutligen hand om ytterkuvertet samt antecknar på en särskild förteckning väljarens namn,

Nuvarande lydelse

Väljare som ej är känd för röstmottagaren skall legitimera sig. Gör han ej det, får han icke rösta.

Föreslagen lydelse

den valnämnd till vilken ytterkuvertet skall sändas och det värdepостnummer som finns på kuvertet.

14 §

I fråga om röstning på fartyg äger 8–10 §§ motsvarande tillämpning. Röstmottagare på fartyg får dock lämna mottagna ytterkuvert till svensk utlandsmyndighet som centrala valmyndigheten bestämmer för vidare befordran till centrala valmyndigheten.

Kan väljaren ej förete röstkort men innehar han sjöfartsbok, skall röstmottagaren i stället upprätta ett adresskort för honom med ledning av sjöfartsboken och de uppgifter han kan lämna. Adresskortet lägges in i ytterkuvertet tillsammans med valkuvert som väljaren avgivit.

Kan väljaren ej förete röstkort *eller giltigt svenskt pass* men innehar han sjöfartsbok, skall röstmottagaren i stället upprätta ett adresskort för honom med ledning av sjöfartsboken och de uppgifter han kan lämna. Adresskortet lägges in i ytterkuvertet tillsammans med valkuvert som väljaren avgivit.

11 kap.

3 §

Väljare, som på grund av sjukdom, rörelsehinder eller hög ålder ej kan inställa sig i vallokalen för det valdistrikt där han är upptagen i röstlängd, får lämna valsedel genom bud. Bud får den vara som är väljarens barn, barnbarn, fader, moder eller syskon eller hans vårdare och som fyllt 18 år. Sådan valsedelsförsändelse anordnas på följande sätt.

Väljaren lägger för varje val själv in sin valsedel i ett innerkuvert. I närvaro av budet och ett vittne lägger han sedan in iordningställda in-

Väljare, som på grund av sjukdom, rörelsehinder eller hög ålder ej kan inställa sig i vallokalen för det valdistrikt där han är upptagen i röstlängd *eller, om han vistas utomlands, hos närmaste utlandsmyndighet där röstning äger rum*, får lämna valsedel genom bud. Bud får den vara som är väljarens barn, barnbarn, fader, moder eller syskon eller hans vårdare och som fyllt 18 år. Sådan valsedelsförsändelse anordnas på följande sätt.

Väljaren lägger för varje val själv in sin valsedel i ett innerkuvert. I närvaro av budet och ett vittne lägger han sedan in iordningställda in-

Nuvarande lydelse

nerkuvert i ett ytterkuvert för valsedelsförsändelse och tillsluter detta. Därefter tecknar väljaren på ytterkuvertet försäkran på heder och samvete att han förfarit på detta sätt samt att han av anledning som anges i första stycket ej kan inställa sig för röstning i vallokalen för valdistriktet. Budet och vittnet intygar skriftligen att väljaren egenhändigt undertecknat försäkran samt att något förhållande som strider mot innehållet ej är känt för dem. Vittne skall ha fyllt 18 år. Väljarens make eller barn eller makens barn får ej vara vittne.

Valsedelsförsändelse får vara anordnad tidigast 24 dagar före valdagen. Dagen för försändelsens anordnande anges på ytterkuvertet.

4 §

Valsedelsförsändelse enligt 3 § lämnas i vallokalen för det valdistrikt där väljaren är upptagen i röstlängd. Sådan försändelse får lämnas även på postanstalt där röstning äger rum.

Föreslagen lydelse

nerkuvert i ett ytterkuvert för valsedelsförsändelse och tillsluter detta. Därefter tecknar väljaren på ytterkuvertet försäkran på heder och samvete att han förfarit på detta sätt samt att han av anledning som anges i första stycket ej kan inställa sig för röstning i vallokalen för valdistriktet *eller hos utlandsmyndigheten*. Budet och vittnet intygar skriftligen att väljaren egenhändigt undertecknat försäkran samt att något förhållande som strider mot innehållet ej är känt för dem. Vittne skall ha fyllt 18 år. Väljarens make eller barn eller makens barn får ej vara vittne.

Valsedelsförsändelse enligt 3 § lämnas i vallokalen för det valdistrikt där väljaren är upptagen i röstlängd. Sådan försändelse får lämnas även på postanstalt *eller hos utlandsmyndighet* där röstning äger rum.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag, då lagen enligt uppgift på den har utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1976-01-29

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Sträng, Andersson, Johansson, Holmqvist, Aspling, Lundkvist, Geijer, Bengtsson, Norling, Lidbom, Carlsson, Feldt, Sigurdsen, Gustafsson, Zachrisson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson

Föredragande: statsrådet Geijer

Proposition om ändring i vallagen (1972:620)**1 Inledning**

Efter bemyndigande av Kungl. Maj:t tillkallades år 1965 sakkunniga¹ med uppgift enligt de ursprungliga direktiven (Ju 1966:61) att utreda vissa valfrågor av teknisk natur. De sakkunniga har antagit namnet 1965 års valtekniska utredning (VTU).

I skrivelse den 25 februari 1970 (nr 79) gav riksdagen Kungl. Maj:t till känna vad konstitutionsutskottet anfört (KU 1970:10) med anledning av vid 1970 års riksdag väckta motioner om en förutsättningslös prövning av möjligheterna att vidga den krets av utlandssvenskar som kan delta i val till riksdagen. Sedan skrivelsen genom beslut den 6 mars 1970 överlämnats till utredningen har dess återstående uppdrag sedermera genom tilläggsdirektiv den 8 september 1972 (Ju 1973:11) begränsats till att avse frågan om vidgad rätt för utlandssvenskar att delta i val till riksdagen.

VTU har genom betänkandet (SOU 1975:8) Utlandssvenskarnas rösträtt slutfört sitt utredningsuppdrag. I betänkandet föreslås dels en vidgning av kretsen röstberättigade utlandssvenskar, dels vissa lättnader för de röstberättigade vad angår förutsättningarna för att bli upptagen i röstlängd och att delta i val. Vidare behandlas i betänkandet vissa informationsfrågor. Vad angår förslaget att vidga kretsen röstberättigade är utredningen inte enig.

Betänkandet har remissbehandlats. Yttranden har avgetts av rikspolis-

¹Numera lagmannen Björn Widegren, ordförande, riksdagsledamoten Thure Dahlberg, numera direktören Stig Lundgren, riksdagsledamoten N. Yngve Nilsson, dåvarande ledamoten av riksdagens andra kammare, redaktören Olaus Nyberg och riksdagsledamoten Ivan Svanström.

styrelsen (RPS), riksskatteverket (RSV), länsstyrelserna i Stockholms, Blekinge, Göteborgs och Bohus, Gävleborgs och Jämtlands län, hemvistsak-kunniga (Fi 1970:71), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Landsorganisationen i Sverige (LO), Centralorganisationen SACO/SR, Utlandssvenskarnas Förening och Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet. Länsstyrelsen i Stockholms län har till sitt remissyttrande fogat yttranden av Stockholms kommunstyrelse och lokala skattemyndigheten i Stockholms fogderi. Tjänstemännens centralorganisation (TCO) har förklarat sig avstå från att yttra sig.

2 Gällande regler

2.1 Rösträtt och röstlängdsförfarande m. m.

Den grundläggande bestämmelsen om rösträtt vid val till riksdagen finns i 3 kap. 2 § regeringsformen (RF). Enligt paragrafens första stycke tillkommer rösträtt vid riksdagsval svensk medborgare som är bosatt i riket. I fråga om rösträtt för svensk medborgare som inte är bosatt här hänvisas till bestämmelser i lag. Generellt gäller att den som inte har uppnått 18 års ålder senast på valdagen eller som är omyndigförklarad av domstol inte har rösträtt.

I paragrafens andra stycke föreskrivs vidare att frågan huruvida rösträtt föreligger avgörs på grundval av en före valet upprättad röstlängd.

Bestämmelserna om röstlängd återfinns i 4 kap. vallagen (1972:620). Vallagen skiljer mellan allmän och särskild röstlängd. I fråga om båda typerna av röstlängd gäller att de upprättas årligen. I 4 kap. 1–10 §§ ges regler om allmän röstlängd som avser i landet kyrkobokförda personer. I de följande paragraferna, 11–21 §§, som rör särskild röstlängd, anges i vilken utsträckning svensk medborgare som inte är bosatt i riket har rösträtt och under vilka förutsättningar sådan svensk medborgare tas upp i särskild röstlängd. Bestämmelserna om utlandssvenskarnas rösträtt har, i allt väsentligt oförändrade, hämtats från den numera upphävda lagen (1920:796) om val till riksdagen där de infördes år 1967 (se prop. 1967:145, KU 1967:55, rskr 1967:379). Innebörden av dem är i hujudsak följande.

Svensk medborgare som är bosatt utom riket – vilket han i förevarande sammanhang anses vara om han enligt länsstyrelsens personband inte är kyrkobokförd här (11 § andra stycket) – har rösträtt vid val till riksdagen, om han har varit kyrkobokförd här någon gång under de senast förflutna fem kalenderåren och i övrigt uppfyller rösträttsvillkoren i 3 kap. 2 § RF (11 § första stycket).

Till skillnad från röstberättigade personer som är kyrkobokförda i landet tas i utlandet bosatta svenska medborgare, som har rösträtt enligt 4 kap. 11 § vallagen, inte utan egen medverkan upp i röstlängd. Utlandssvensken måste således ansöka om att bli upptagen i särskild röstlängd (12 § andra

stycket). Ansökan skall göras skriftligen till centrala valmyndigheten, dvs. RSV, och vara inkommen dit senast den 1 juni det år röstlängden upprättas (13 § första stycket). I princip tas endast den som nämnda dag har rösträtt enligt 11 § upp i särskild röstlängd (12 § andra stycket).

De särskilda röstlängderna upprättas inte som de allmänna valdistriktsvis av de lokala skattemyndigheterna utan centralt av RSV, en för varje valkrets (12 § första stycket). Liksom allmän röstlängd skall särskild röstlängd vara upprättad senast den 15 juni.

Det är således RSV som prövar huruvida den som har ansökt om att bli upptagen i särskild röstlängd uppfyller rösträttsvillkoren. Därvid skall RSV bl. a. kontrollera att sökanden inte den 1 juni är kyrkobokförd i landet men att han har varit kyrkobokförd här någon gång inom föreskriven tid och att han är svensk medborgare.

Frågan huruvida sökanden är kyrkobokförd i landet avgörs som redan har nämnts med ledning av länsstyrelsens personband. Vad gäller kontrollen av tidigare kyrkobokföring görs denna i huvudsak med ledning av ett manuellt kortregister som förs av RSV. Detta register upptar dels sådana personer som har flyttat till Sverige och kyrkobokförts här, dels personer som har varit kyrkobokförda i landet men som har flyttat utrikes och därvid avregistrerats i kyrkobokföringen. Registret, som kontinuerligt hålls aktuellt, är upplagt så att det för varje registrerad person finns ett kort med uppgift om personnummer, namn, medborgarskap och eventuell omyndighetsförklaring samt, såvitt angår utflyttade, uppgift om utflyttningsdatum, församling varifrån utflyttningen skedde och utflyttningsland. Registret är på så sätt ofullständigt att det inte omfattar personer som har flyttat utrikes före år 1947.

I fråga om medborgarskapskontrollen innebär vallagens bestämmelser att sökande för att få sin ansökan bifallen måste vara innehavare av giltigt svenskt pass av vilket framgår att han är svensk medborgare. För att tillförsäkra RSV erforderligt underlag för prövningen av sökandens medborgarskap föreskrivs att vid ansökningshandlingen skall fogas ett intyg som visar att sökanden är innehavare av sådant pass (13 § andra stycket). Intyget skall vara utfärdat av svensk beskickning, annan svensk utlandsmyndighet som RSV har bestämt eller svensk polismyndighet samma år som röstlängden upprättas. Ansökningshandling som inte är åtföljd av sådant intyg tas inte upp till prövning.

Vid bifall till ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd förs sökanden upp i röstlängden för den valkrets där han senast har varit kyrkobokförd. Skulle ansökan däremot lämnas utan bifall, skall RSV genast underrätta sökanden om beslutet. I detta skall anges tid och plats för prövning av anmärkning (4 kap. 14 § vallagen).

Vad gäller den del av röstlängdsförfarandet som vidtar sedan röstlängd senast den 15 juni har upprättats skiljer sig reglerna för allmän och särskild röstlängd mycket litet åt. Röstlängd skall vara utlagd för granskning under

sista veckan i juni månad, allmän röstlängd hos lokala skattemyndigheten och särskild röstlängd hos länsstyrelsen (3 och 15 §§). Anmärkning mot röstlängd skall göras skriftligen och vara länsstyrelsen till handa senast den 15 juli (4 och 16 §§). Länsstyrelsen prövar anmärkning mot röstlängd vid offentligt sammanträde den 22 juli eller, om denna dag är en fördag eller söndag, närmast påföljande måndag och meddelar senast dagen efter sammanträdets slut beslut över varje särskild anmärkning (5 och 17 §§). Allmän röstlängd såväl som särskild sådan gäller från och med den 1 september det år röstlängden upprättas till och med den 31 augusti påföljande år (7 och 19 §§).

Röstlängd kan rättas sedan det egentliga röstlängdsförfarandet har avslutats. Har röstlängd i någon del förklarats felaktig på grund av talan mot beslut över anmärkning skall länsstyrelsen nämligen rätta längden i enlighet med förklaringen (7 och 19 §§). Av 8 § följer vidare att det finns ytterligare en möjlighet till rättelse. Denna avser emellertid endast allmän röstlängd. Innebörden av dessa bestämmelser är följande. Har någon inte blivit upptagen i allmän röstlängd eller har det i längden beträffande honom antecknats att han blir röstberättigad viss dag efter den 1 september det år röstlängden upprättas eller att rösträtt inte föreligger vid val till riksdagen kan han eller lokala skattemyndigheten – förutsatt att anmärkning inte har framställts enligt 4 § – hos länsstyrelsen ansöka om rättelse. Länsstyrelsen skall besluta om rättelse om det är uppenbart att fel till den enskildes nackdel föreligger. Ansökan skall för att tas upp till prövning ha gjorts hos länsstyrelsen senast den 1 september det år då röstlängden upprättas.

Som har framgått av det föregående anknyter reglerna rörande såväl allmän som särskild röstlängd till kyrkobokföringen. Endast den som den 1 juni är kyrkobokförd i landet tas sålunda upp i allmän röstlängd medan den som inte är men har varit det någon gång under de senast förflutna fem kalenderåren kan tas upp i särskild röstlängd efter ansökan. Eftersom rösträtt vid de kommunala valen alltid förutsätter kyrkobokföring i landet är utlandssvenskarna uteslutna från rösträtt vid dessa val. Den särskilda röstlängden gäller endast riksdagsval.

Förutsättningarna för kyrkobokföring i landet ges i folkbokföringsförordningen (1967:189). Enligt 11 § förordningen är huvudregeln den att var och en kyrkobokförs i den församling och på den fastighet där han är bosatt. Som ett undantag från huvudregeln gäller emellertid att den som är anställd på utländsk ort i svenska statens tjänst kyrkobokförs i Storkyrkoförsamlingen i Stockholm (20 § förordningen). Detsamma gäller hans familj och svenska betjäning. Den kategori som omfattas av undantagsbestämmelsen kvarstår alltså i den svenska kyrkobokföringen trots bosättning utomlands. I och med detta tas röstberättigade personer inom denna kategori automatiskt upp i allmän röstlängd.

I anslutning till det nyss sagda om medborgarskapskontroll vid röstlängdsförfarandet bör nämnas att som allmän regel gäller att svensk med-

borgare inte får resa ut ur landet om han inte innehar giltigt pass. Detta framgår av kungörelsen (1941:836) om skyldighet för svensk medborgare att vid utresa ur riket inneha giltigt svenskt pass. Något passtvång råder emellertid inte inom Norden.

Pass utfärdas dels av inrikes passmyndigheter enligt kungörelsen (1940:471) om utfärdande inom riket av pass åt svensk medborgare för utrikes resa (passkungörelsen), dels av utlandsmyndigheter enligt kungörelsen (1940:548) om utfärdande av pass å beskickningar och konsulat (utrikesförvaltningens passkungörelse). Enligt båda passkungörelserna får pass utfärdas att gälla för en tid av högst 10 år eller, om passökanden inte har fyllt 18 år, för högst 5 år från utfärdandet.

Det förtjänar att nämnas att RPS enligt passkungörelsen skall föra ett centralt passregister. Registret, som är ett ADB-register, omfattar inte bara uppgifter om pass utfärdade av inrikes passmyndighet utan också uppgifter om pass, som utlandsmyndighet har utfärdat. Det centrala passregistret innehåller således uppgifter om samtliga giltiga svenska pass. Uppgifter om de s. k. diplomatpassen ingår dock inte i registret.

2.2 Röstkort och röstning

Vad angår röstkort, röstning och därtill anknyttande frågor uppställer inte vallagen några egentliga särregler för dem som har tagits upp i särskild röstlängd. För var och en som enligt gällande röstlängd är röstberättigad upprättas således röstkort med uppgifter om den röstberättigade. För röstberättigad som inte har känd adress upprättas emellertid sådant kort endast om han begär det (7 kap. 1 §).

Röstberättigad utlandssvensk som befinner sig här i landet kan självfallet utöva sin rösträtt i vallokal eller på postanstalt där röstning äger rum. Särskild röstlängd skall finnas tillgänglig i vallokalen för det valdistrikt inom valkretsen som länsstyrelsen har bestämt.

Liksom varje annan röstberättigad har röstberättigad utlandssvensk också möjlighet att avge sin röst hos utlandsmyndighet. Bestämmelserna om röstning hos utlandsmyndighet återfinns i 10 kap. 7-11 §§.

Av intresse i förevarande sammanhang är att det är RSV som efter samråd med utrikesdepartementet bestämmer hos vilka svenska utlandsmyndigheter röstning skall äga rum och att det är utlandsmyndighetens chef som bestämmer när och var röstning äger rum hos myndigheten. Röstmottagare hos utlandsmyndighet är myndighetens chef eller den han utser (10 kap. 7 §).

Röstning hos utlandsmyndighet får inte ske utan att röstkort avlämnas (8 kap. 3 §). Väljare som har sjöfartsbok får emellertid rösta på fartyg utan att avlämna röstkort. I sådant fall skall röstmottagaren upprätta ett adresskort med ledning av sjöfartsboken och de uppgifter som väljaren kan lämna (10 kap. 4 §).

Väljare som inte själv kan uppsöka sin vallokal för att rösta har enligt vallagen olika möjligheter att rösta genom bud. Väljare som är gift får således lämna valsedel genom sin make (11 kap. 1 §). Väljare som på grund av sjukdom, rörelsehinder eller hög ålder inte kan inställa sig i sin vallokal har möjlighet att lämna valsedel också genom annat bud än make (11 kap. 3 §). Enligt en nyligen antagen regel (prop. 1975:27) får väljare som betjänas av lantbrevbärare även lämna valsedel genom denne, förutsatt att lantbrevbäraren är knuten till postanstalt, vid vilken röstning äger rum (11 kap. 5 §).

Valsedelsförsändelse enligt 11 kap. 1 och 3 §§ får lämnas inte bara i vallokal för det valdistrikt där väljaren är upptagen i röstlängd utan också på postanstalt. Försändelse enligt 11 kap. 1 § kan dessutom lämnas hos utlandsmyndighet och på fartyg. Detta gäller däremot inte försändelse enligt 11 kap. 3 §. Den som t. ex. på grund av sjukdom avser att rösta hos utlandsmyndighet med valsedelsförsändelse kan således inte använda annat bud än make.

I fråga om de rent praktiska möjligheterna att utöva rösträtt hos utlandsmyndighet kan följande tilläggas. Vid 1973 års allmänna val var det möjligt att rösta vid ett stort antal utlandsmyndigheter, dock inte vid någon utlandsmyndighet i Schweiz eftersom statsmakterna där inte är beredda att medge röstmottagning inom landets gränser.

Som har framgått av det tidigare anförda uppställer inte vallagen något krav att röstmottagning hos utlandsmyndighet får ske endast på den ort där utlandsmyndigheten är stationerad. I viss utsträckning förekom det också vid 1973 års val att röstmottagning anordnades på annan ort.

3 Valtekniska utredningen

3.1 Inledning

Utredningen anger till en början att den har uppfattat sitt uppdrag att förutsättningslöst pröva frågan om vidgad rätt för utlandssvenskar att delta i val till riksdagen så att detta omfattar inte bara frågan om och i vilken utsträckning en vidgning av kretsen röstberättigade bör ske. Utredningen har därför också undersökt vilka åtgärder som kan och bör vidtas för att underlätta för dem, som är röstberättigade, att utöva sin rösträtt. Betänkandet innehåller sålunda dels ett förslag som innebär en vidgning av kretsen röstberättigade, dels ett antal förslag av valteknisk natur som rör upprättandet av röstlängd och röstmottagning. I den mera principiella frågan hur kretsen röstberättigade skall bestämmas är utredningen inte enig. Vidare har utredningen uttalat allmänna rekommendationer som tar sikte på en vidgad information kring valförfarandet. Som bilaga till betänkandet ingår en re-

dovisning för en enkätundersökning rörande utlandssvenskarna och de svenska riksdagsvalen som utredningen har genomfört.

3.2 Enkätundersökningen

I syfte att skaffa sig en uppfattning om intresset bland utlandssvenskarna för deltagande i val till riksdagen samt att söka kartlägga de svårigheter som kan vara förenade med valdeltagande för svenska medborgare bosatta i utlandet har utredningen som nyss nämnts genomfört en enkätundersökning bland i utlandet bosatta svenska medborgare som vid undersökningstillfället hade uppnått rösträttsålder. Arbetet med uppläggnings- och genomförandet av undersökningen har letts av en särskild av utredningen anlitad utredningsman.

För ett närmare studium av enkätens uppläggning och metoder kan här hänvisas till redovisningen i betänkandet (s. 99–105). I detta sammanhang kan nämnas att undersökningen i stort genomfördes på så sätt att ett under utredningens ledning utarbetat frågeformulär (se bil. 2 till utredningens betänkande) under i huvudsak oktober månad 1973 tillställdes ca 3 000 personer. Från dessa erhöles utredningen omkring 2 000 besvarade frågeformulär i retur, vilka sedermera bearbetades. Resultatet av bearbetningen finns utförligt redovisat i tabellform (se bil. 3 till utredningens betänkande).

Såväl under fältarbetet som vid bearbetningen av svaren har enkäten behandlats som två, från varandra fristående undersökningar. Den ena avsåg ett större befolkningsurval av sådana utlandssvenskar som i och för sig var röstberättigade vid 1973 års val – dvs. som hade utvandrat under åren 1968–1972. Den andra avsåg ett mindre urval av sådana utlandssvenskar som vid undersökningstillfället hade förlorat rösträtten, därför att de hade utvandrat före år 1968, närmare bestämt under åren 1948–1967.

I frågeformuläret – som var gemensamt för båda enkäterna – ställdes ett stort antal frågor rörande bl. a. den intervjuades relation till och kontakter med Sverige (via besök, släktingar, massmedier m. m.), anknytning till boplattningslandet (medborgarskap, giftermål, längden av utlandsvistelsen), kontakter med svenska utlandsmyndigheter och lokala svenska eller andra föreningar på orten, deltagande i svenska val 1973 och tidigare, uppfattning om vikten av deltagande i sådana val, upplevda svårigheter i samband med röstning samt om deltagande i val i boplattningslandet.

I det följande återges några iakttagelser och slutsatser från den sammanfattande redovisningen i betänkandet.

Vad först gäller de röstberättigade utlandssvenskarnas antal så uppgår det enligt utredningsmannens uppskattning till ca 15 000 personer. Av de tillfrågade röstade ca 25 % vid 1973 års val. Av de utlandssvenskar som utnyttjade sin rösträtt hade 96 % röstat vid minst ett svenskt val före utflyttningen och av dem som inte utnyttjade sin rösträtt 1973 hade 78 %

röstat i Sverige före utflyttningen. Utredningsmannen konstaterar vidare att det finns ett klart markerat intresse hos de röstberättigade utlandssvenskarna att delta i svenska val. 86 % av dem som var med och röstade 1973 anser det "mycket viktigt". Av dem som inte röstade 1973 har 43 % samma uppfattning. Framför allt är intresset för deltagande i svenska val klart större än för deltagande i bösättningslandets val. Störst intresse för deltagande i svenska val har de som har bosatt sig i Nordamerika. De som har stannat i Norden är nästan lika intresserade av att rösta i bösättningslandet som i Sverige.

Ett förmodande från utredningsmannens sida är att antalet röstande utlandssvenskar skulle maximalt fördubblas om rösträtten bibehålls som nu men svårigheterna att skaffa röstkort (inklusive eventuella brister i informationen om valet) nedbringas till ett minimum. I sammanfattningen sägs vidare att, av enkäten att döma, upplysningar som tränger ut ordentligt och sker i tid om att svenskt val är förestående och som även anger när och hur begäran om röstkort skall göras och när och hur själva röstningen skall ske skulle medföra en påtaglig ökning av utlandssvenskarnas valdeltagande. Själva "krånglet" med röstningen, röstningssystemet, framhävs som ett verkligt motstånd bara från de håll där ointresset förefaller vara störst.

Vad gäller frågan vilken betydelse längden av utlandsvistelsen har för intresset att delta i svenska val uttalar utredningsmannen bl. a. följande. Redan 4-5 år efter utvandringen har intresset att delta i svenska val avtagit bland utlandssvenskarna (här avses också de som flyttat ut före 1968). Det tycks vidare som om intresset vore lägst bland dem som emigrerade för 6-9 år sedan (alltså alldeles efter det att de förlorat rösträtten), medan det bland dem som har varit utlandssvenskar ännu längre tid sedan tycks sakta öka igen. Totalt sett tyder materialet på att det verkliga intresset ("mycket stora") att delta i svenska val efter mer än 15 års utlandsvistelse är ungefär lika utbrett som det var i slutet av femårsperioden med bibehållen rösträtt, utom beträffande personer som är bosatta i våra nordiska grannländer hos vilka intresset dock är växande efter en nedgång.

En annan fråga som utredningsmannen söker besvara är med vilka medier man bäst kan sprida information om att val förestår m. m. Den viktigaste informationskällan förefaller att vara de rikssvenska tidningarna. Som näst viktigast informationskälla anges brev från släktingar och vänner i Sverige. 30 % av dem som röstade uppger sig ha fått valinformation direkt från myndigheterna. Detsamma uppger 6 % av dem som inte röstade. De dagstidningar som ges ut i Sverige betyder mycket överallt, de svenska hemmaprogrammen i radio mycket framför allt i grannländerna.

Ju längre bort utlandssvenskarna är bosatta desto mer tycks släktingars och vänners brev och myndigheternas information betyda. Det förefaller utredningsmannen som de allra flesta nåddes av valinformation i en eller annan form före valet 1973. Han noterar emellertid att många i svaren

på frågorna klagar på att den nådde dem alltför sent.

Utlandssvenskar i rösträttsåldern som *inte är röstberättigade* i Sverige skiljer sig enligt utredningsmannen demografiskt och geografiskt en del från de röstberättigade utlandssvenskarna. De båda grupperna är emellertid ungefär jämnstora, troligen med någon övervikt för icke röstberättigade (ca 15 000 röstberättigade och ca 18 000 icke röstberättigade). De som har varit borta mer än fem år – de icke röstberättigade – är talrikare framför allt i USA och Norge, medan de som flyttat ut under senare år i större utsträckning finns i Spanien, Portugal, Schweiz, Afrika och Asien.

Genom olika medier håller sig de icke röstberättigade utlandssvenskarna mer eller mindre à jour med vad som händer i Sverige. 55 % prenumererar på en eller flera rikssvenska tidningar (62 % av de röstberättigade). De flesta av dem läser dem också regelbundet. 15 % lyssnar regelbundet på svenska hemmaprogram (14 % av de röstberättigade), 9 % på svenska utlandsprogram i radio (11 % av de röstberättigade).

Av de icke röstberättigade som har flyttat till något av de nordiska länderna tycks de som därigenom anser sig ha fått det bättre vara något fler än de som anser att de fått det sämre när det gäller den allmänna laglydnaden, umgänget människor emellan och möjligheterna att få ett bra arbete. I övriga Europa är det fler som tycker att det är bättre där de nu bor med avseende på beskattningen, umgänget, klimatet och möjligheterna att driva ett företag. I Nord- och Sydamerika är det en klar övervikt för dem som anser att de har fått en "bättre" beskattning, bättre möjligheter att driva ett företag, bättre klimat, bättre möjligheter att få ett bra arbete och bättre umgänge. Vad man anser sig ha förlorat genom utvandringen är omvårdnaden om de gamla, sjukvården, levnadsstandarden och – på sina håll – skolutbildningen. En jämförelse mellan dem som har flyttat ut för mer än fem år sedan och dem som flyttat ut senare visar i dessa delar en påfallande överensstämmelse i attityderna till det gamla hemlandet.

Åtskilliga utlandssvenskar som har varit borta från Sverige mer än fem år räknar fortfarande med att ha kvar sin svenska rösträtt (17 %). Lika många uppger att de också har rösträtt i bosättningslandet. Före utflyttningen från Sverige hade 69 % röstat vid ett eller flera tillfällen, efter utflyttningen hade 18 % deltagit i något svenskt val. Av de ej röstberättigade anser 40 % det mycket viktigt att rösta vid svenska val (motsvarande siffra för de röstberättigade, 53 %), medan 43 % (31 %) anser det mycket viktigt att rösta i bosättningslandet. Utredningsmannen noterar att intresset att rösta i de svenska valen växer med utlandsvistelsens längd såvitt gäller personer bosatta i de nordiska länderna och övriga Europa och är mer oförändrat genom åren beträffande dem som lever på andra håll. De som är mycket angelägna bland de icke röstberättigade är fåtaligast i de nordiska länderna och Amerika och betydligt talrikare i Europa utanför Norden (46 % anser det mycket viktigt att få rösta i Sverige, 65 % är mycket intresserade av att få rösta i bosättningslandet).

3.3 Kretsen röstberättigade

Utredningen har som en allmän utgångspunkt för vidare resonemang kring frågan om kretsen röstberättigade bör vidgas intagit den ståndpunkten att en eventuell vidgning inte kan göras så långtgående att varje krav på tidigare bosättning i Sverige (kyrkobokföring) efterges. Vilken lösning man än väljer måste sålunda det kravet upprätthållas att den som tillerkänns rösträtt också har någon anknytning till landet och intresse för de politiska beslut som fattas där.

Utredningen har övervägt om det finns möjlighet att urskilja och beskriva kategorier av personer som kan antas ha särskild anknytning till Sverige och som därför bör bibehållas vid sin rösträtt, eller om en begränsning bör sökas efter mera generella kriterier. I sitt resonemang kring dessa frågor konstaterar utredningen att en kategori utlandssvenskar redan f. n. kan sägas vara särbehandlad, nämligen de tjänstemän som tjänstgör vid landets utlandsmyndigheter. Dessa personer kvarstår i kyrkobokföringen med resultat att de förs upp i den allmänna röstlängden. Utredningen erinrar om att en möjlighet som diskuterades i samband med införandet av nu gällande regler men som då avvisades är att för ytterligare yrkeskategorier införa samma reglering. Även om man bortser från att ett kvarstående inom kyrkobokföringen medför oöverblickbara konsekvenser också på andra områden är, enligt utredningen, en lösning efter denna linje förenad med avsevärda nackdelar. Det är sålunda förenat med stora svårigheter att dra gränserna mellan olika persongrupper efter deras yrke eller tjänstgöring och åstadkomma en avgränsning som är så klar att den inte ger upphov till svårigheter för myndigheter och enskilda vid tillämpningen. Även om gränserna dras så att några tolkningssvårigheter inte uppkommer kvarstår med stor sannolikhet också invändningen att de är godtyckligt dragna. En härmed sammanhängande synpunkt är den att det ständigt sker en utveckling som medför att en gång dragna gränser med tiden ter sig som orättvisa och att grupper av medborgare kommer i den situationen att de med lika stor rätt som redan röstberättigade kategorier kan påstå att de bör bibehållas vid sin rösträtt.

Nämnda svårigheter föreligger enligt utredningen oavsett om man väljer att införa kategoribestämmelser i folkbokföringsförordningen eller vallagen. Utredningen påpekar vidare att bestämmelserna om folkbokföring är föremål för översyn av hemvistsakkunniga (Fi 1970:71). Utredningen har inhämtat att de sakkunniga arbetar efter den linjen att fortsättningsvis endast den som har verkligt hemvist i landet skall tas med i kyrkobokföringen. Inte heller utlandssvenskar i diplomatisk tjänst skall således kunna kvarstå i kyrkobokföringen om de inte har hemvist i landet utan är bosatta i utlandet under sin tjänstgöring.

De nu redovisade övervägandena anser utredningen innefatta skäl nog för att avvisa en lösning enligt tanken på en kategoriindelning. Ytterligare

en utgångspunkt för utredningens vidare överväganden är således att, om en vidgning av kretsen röstberättigade skall genomföras samtidigt som kravet på någon begränsning upprätthålls, denna vidgning bör sökas efter generella kriterier.

Enligt utredningen kan den principiella, mera politiskt betonade frågan om en vidgning av kretsen röstberättigade inte ses helt isolerat från de grundläggande riktlinjerna för hur röstlängden lämpligen bör upprättas.

En fråga som utredningen har ställt sig är om man med utgångspunkt endast från de uppgifter som kan erhållas från RPS:s centrala passregister och RSV:s kortregister över ut- och inflyttade personer kan upprätta en röstlängd, som upptar alla svenska medborgare som vid en given tidpunkt inte är men tidigare har varit kyrkobokförda i landet, eller om man måste kräva viss medverkan från de personer som skall tas med.

Till belysning av denna fråga har utredningen inhämtat yttrande från RSV. Av yttrandet framgår bl. a. att verkets kortregister, som omfattar ca 1,5 miljoner kort, inte är helt tillförlitligt utan måste betecknas som ett hjälpregister för kyrkobokföringen. Enligt föreliggande planer kan registret komma att överföras på ADB hösten 1979. Om det nuvarande registret skall användas för upprättande av särskild röstlängd utan ansökningsförfarande är det nödvändigt att kontrollera registrets innehåll beträffande utvandrade svenska medborgare. Kontrollarbetet blir omfattande men är av engångskaraktär, eftersom aktualiseringen av det nyupprättade ADB-registret kommer att ske automatiskt efter varje ny anmälan om utvandring eller invandring. Överförandet av registret till ADB kommer emellertid inte att eliminera den brist som består däri att registret inte innehåller uppgifter om utflyttningar före år 1947. RSV är av den uppfattningen att kortregistret inte kan användas för upprättande av särskild röstlängd utan ansökningsförfarande åren 1976 och 1979.

Efter att ha granskat olika system för upprättande av röstlängd konstaterar utredningen att det inte är möjligt att framställa röstlängd som avser utlandssvenskar med samma grad av automatik som då det gäller allmän röstlängd. Detta har sin grund i det faktiska förhållandet att det för de svenskar som har flyttat till utlandet inte finns tillgång till någon registrering liknande den som sker inom ramen för folkbokföringen. Det röstlängdsunderlag som med automatik kan åstadkommas genom en samkörning av olika register – RSV:s register över utflyttade och RPS:s centrala passregister – och länsstyrelsernas rösträttsband för allmän röstlängd ger med viss säkerhet uppgift om vilka utlandssvenskar som har varit kyrkobokförda här år 1947 eller senare men som inte är det nu och som är innehavare av giltiga svenska pass. Varje system som bygger på automatik kommer emellertid att vara behäftat med brister, beroende på att underlaget inte alltid ger en korrekt bild. Bland de personer som har tagits fram genom en sådan samkörning av register och rösträttsband för allmän röstlängd måste därför en sällning företas. Utredningen pekar bl. a. på det förhållandet att

passregistret lika litet som RSV:s register över utflyttade aktualiseras vid dödsfall och att passregistret beträffande viss person kan innehålla uppgift att denne är innehavare av giltigt svenskt pass trots att vederbörande i verkligheten har förlorat sitt svenska medborgarskap. Anledningen kan vara att passmyndigheterna inte har fått kännedom om saken och att därför beslut om återkallelse av pass inte har fattats.

Utredningen kan inte acceptera ett system som är så uppbyggt att också personer som har avlidit eller förlorat sitt svenska medborgarskap tas upp i röstlängd. Utgångspunkten bör vara den att den röstlängd som läggs fram för granskning enbart upptar personer som vid gällande kvalifikationsdatum – f. n. den 1 juni det år röstlängden upprättas – är röstberättigade. De brister som är förenade med ett system som bygger på automatik är enligt utredningen så allvarliga att de inte kan anses botade genom förekomsten av en efterföljande gransknings- och anmärkningsprocedur. Utredningen utgår därför från att upprättandet av röstlängd även i fortsättningen bör kräva viss medverkan från de röstberättigade utlandssvenskarna. I praktiken innebär kravet på medverkan att endast den som har ansökt om att bli upptagen i röstlängd och vars ansökan bifalls tas upp i längden. Utredningen understryker emellertid det angelägna i att kravet på medverkan ges sådant innehåll och en sådan utformning att valdeltagandet inte i onödan hämmas eller hindras.

I anslutning till sin granskning av möjligheterna att framställa röstlängd avseende utlandssvenskarna utan någon form av ansökningsförfarande har utredningen också haft anledning att ta ställning till ett av RSV framlagt förslag med ett modifierat ansökningsförfarande. Förslaget innebär att det nuvarande ansökningsförfarandet för den särskilda röstlängden slopas, att svensk medborgare utomlands får rösta om han kan visa giltigt svenskt pass och att rösten som sådan betraktas som ansökan om röst rätt, att en särskild röstlängd upprättas av RSV med ledning av mottagna utlandsröster samt att utlandsröstningen påbörjas tidigare än nu, förslagsvis den trettioförsta dagen före valdagen, och avslutas senast åttonde dagen före valdagen. RSV är inte berett att förorda en motsvarande lösning för de utlandssvenskar som vill försäkra sig om att kunna rösta i Sverige. För sådana personer bör nu gällande ordning i huvudsak behållas och således röstkort utfärdas.

Den av RSV förordade lösningen har enligt utredningen den inte otydliga fördelen framför nu gällande system att den enskilde utlandssvensken inför valet inte behöver ta kontakt med utlandsmyndighet mer än en gång, nämligen då han besöker myndigheten för att avge sin röst. Även om det rent formellt kan hävdas att röstlängden med denna lösning är upprättad och föreligger före valdagen och därmed också före valet, finner utredningen dock för sin del att lösningen innebär ett alltför märkbart avsteg från gällande valordning och särskilt förutsättningarna för regeringsformens bestämmelse om röstlängden som exklusivt bevismedel. Hela ändamålet

med den gransknings- och anmärkningsprocedur som ingår i röstlängdsförfarandet skulle i verkligheten gå förlorad. Allmänt sett finns det enligt utredningen inte någon anledning att ställa mindre långt gående krav på säkerhet och kontroll då det gäller upprättandet av röstlängd som upptar i utlandet bosatta svenska medborgare. Snarare skulle man kunna påstå att de möjligheter till kontroll som erbjuds bör tas till vara i största möjliga mån, eftersom det här är fråga om en grupp personer som inte kontinuerligt är föremål för registrering inom ramen för folkbokföringen.

Vad gäller de i det föregående redovisade uttalandena att anknytning till Sverige bör vara en förutsättning för rösträtt och att varje begränsning som ett krav på anknytning för med sig måste ha generell giltighet är utredningen enig. Beträffande den mera politiskt färgade frågan rörande den grad av anknytning som bör krävas för rösträtt och det sätt varpå anknytningen skall dokumenteras har diskussionen däremot förts efter olika linjer inom utredningen.

Utredningens majoritet tolkar för sin del de svar som har framkommit i enkäten så, att utlandssvenskarnas intresse för deltagande i svenska val kvarstår på en i stort sett oförändrad nivå också då utlandsvistelsen har varat väsentligt mer än fem år. Intressenivån är inte bara tämligen oförändrad utan också relativt hög. Nämda förhållanden utgör enligt majoritetens mening ett stöd för uppfattningen att det inte är ovanligt att utlandssvensken stannar utomlands längre sammanhängande perioder än fem år utan att därför mista kontakten med hemlandet. Att intresset för Sverige avtar vid viss tidpunkt kan inte utläsas ur enkäten. I varje fall synes inte utgången av den första femårsperioden av utlandsvistelsen utgöra någon avgörande skiljelinje härvidlag.

Mot denna bakgrund har utredningsmajoriteten intagit den ståndpunkten att en sådan lösning bör eftersträvas som bättre än nuvarande schematiska regler låter den enskildes intresse för det politiska livet i Sverige vara avgörande för frågan om rösträtt.

Majoriteten erinrar om att – enligt vad utredningen har konstaterat – det inte är möjligt att upprätta en röstlängd avseende utlandssvenskar helt utan den enskilde utlandssvenskens medverkan. Majoriteten anser sig vidare kunna utläsa av enkätundersökningen att det krav på medverkan som det nuvarande ansökningsförfarandet innebär inte uppfattas som särskilt besvärande eller hinderligt. Enkätundersökningen ger å andra sidan vid handen att antalet utlandssvenskar som inför 1973 års val skulle ha kunnat ansöka om att bli upptagna i särskild röstlängd kan uppskattas till ca 15 000 personer. Siffran kan jämföras med antalet personer som verkligen ansökt härom – inte fullt 5 000 personer. Av ansökningarna lämnades emellertid i runt tal 1 000 utan bifall, ca 850 av den anledningen att sökanden var kyrkobokförd i landet den 1 juni och därför inte var att betrakta som utlandssvensk. Majoriteten nämner vidare att, av enkäten att döma, det förhållandet att information inte nått fram får ses som en i högre grad bidragande

orsak till det förhållandevis låga antalet ansökningar än ansökningsförfarandet som sådant. Långt ifrån hela skillnaden mellan antalet i och för sig röstberättigade och antalet sökande kan emellertid förklaras härav.

Även med beaktande av informationens betydelse anser utredningens majoritet sig därför kunna dra den slutsatsen att redan ett krav på medverkan, som har utformats så att endast måttliga ansträngningar begärs av den enskilde, fungerar som en tröskel, som inte passeras av andra än sådana som har ett så uttalat intresse för deltagande i det svenska riksdagsvalet att de bör bibehållas vid sin rösträtt.

Av principiella skäl finner majoriteten det önskvärt att den nuvarande femårsgränsen slopas utan att ersättas av någon annan tidsgräns. Den bedömningen görs också att tidsgränser från valteknisk synpunkt kan undvaras utan några egentliga nackdelar.

Sammanfattningsvis innebär majoritetens förslag att en vidgning av kretsen röstberättigade utlandssvenskar bör komma till stånd. Den ändringen i gällande ordning föreslås att den gällande femårsgränsen slopas. Ansökningsförfarandet skall emellertid i princip behållas. Röstberättigad enligt förslaget är varje svensk medborgare som inte är kyrkobokförd i Sverige men som har varit det någon gång. En förutsättning för utövandet av rösträtt är emellertid liksom för närvarande att den röstberättigade utlandssvensken efter ansökan har tagits upp i röstlängd. Därtill kommer givetvis regeringsformens generella krav på uppnådd ålder och frånvaro av beslut om omyndighetsförklaring.

Två av utredningens ledamöter (herrar Dahlberg och Lundgren) har i denna del reserverat sig. Bortsett från alla andra invändningar som enligt deras uppfattning kan resas mot slopande av gällande regler anser de att utredningsmajoritetens tolkning av enkätundersökningen såvitt angår utlandssvenskarnas intresse att delta i svenska val är diskutabel. Det allvarliga enligt deras mening är emellertid frågan om det är rimligt att ge svenskar som varaktigt har bosatt sig utomlands rösträtt i svenska riksdagsval. Den allmänna rösträtten är ju en politisk rättighet med vars hjälp man kan påverka samhällsutvecklingen i det land där man stadigvarande bor. De svenskar som av många olika skäl har lämnat vårt land har i själva verket avstått från denna rätt. Skulle de senare i livet återvända till det gamla landet får de enligt gällande regler tillbaka denna rätt. Vad gäller de medborgare som av olika skäl vistas utomlands under begränsade perioder men som har för avsikt att återvända hem torde gällande lagstiftning som ger dem möjlighet att behålla rösträtten under fem år i de allra flesta fall vara fullt tillräcklig.

Reservanterna erinrar vidare om den principiella syn som har kommit till uttryck vad gäller kommunal rösträtt och valbarhet till kommunala församlingar för invandrare. Denna bygger på tanken att var och en skall få möjlighet att påverka samhällsutvecklingen där han vistas. Reservanterna delar denna principiella syn, som enligt deras mening svårligen kan förenas

med den egendomliga uppfattningen att utvandrare samtidigt och under ett helt liv skall kunna påverka utvecklingen i det gamla landet där de kanske inte ens vill bo. Reservanterna hävdar sammanfattningsvis att ingenting har inträffat som motiverar en ändring av gällande lagstiftning när det gäller utlandssvenskarnas rösträtt i Sverige.

3.4 Röstlängdsförfarande och valdeltagande

Enligt utredningens mening finns det – vare sig kretsen röstberättigade bestäms på det sätt som utredningsmajoriteten har förordat eller på annat sätt – anledning att undersöka om inte de regler som gäller upprättande av särskild röstlängd kan förenklas eller på annat sätt modifieras till lättnad för den enskilde. Motsvarande gäller de regler som direkt tar sikte på avlämnande av valsedlar hos utlandsmyndighet.

Vad gäller röstlängdsreglerna är utredningen av den uppfattningen att dessa bör vara så långt möjligt likartade vare sig fråga är om röstlängd som avser utlandssvenskar eller röstlängd avseende i landet bosatta svenska medborgare. Utredningen konstaterar att de båda nu förekommande röstlängdsförfarandena på det hela taget löper parallellt efter likartade bestämmelser. Någon ändring som skulle innebära en mindre grad av principiell överensstämmelse mellan de två förfarandena bör inte eftersträvas.

Redan den omständigheten att utlandssvensk varken enligt gällande ordning eller med den lösning som utredningsmajoriteten har förordat skall tas med i röstlängd annat än efter ansökan måste medföra att vissa av de nu förekommande skillnaderna i förfarandet för upprättande av röstlängd för hemmavarande svenskar och de i utlandet bosatta kommer att kvarstå. Den gällande ordningen enligt vilka ansökningarna från utlandssvenskar prövas centralt av RSV bör sålunda behållas liksom principen att röstlängderna upprättas valkretsvis av denna myndighet. Utredningen delar den av RSV i dess förut nämnda yttrande uttalade uppfattning att övervägande skäl talar för att särskilda röstlängder fortfarande upprättas för de utlandssvenskar som befins vara röstberättigade och att dessa inte i särskild ordning slussas in i de allmänna röstlängderna.

Utredningen anser vidare att liksom hittills en sista dag för ansökan måste fixeras. Mot bakgrund av uttalanden bl. a. i riksdagsmotioner av innebörd att valdagen är alltför avlägsen – och intresset för valet i motsvarande mån dåligt – då tiden för ansökan går ut har utredningen undersökt, om det är möjligt att bestämma sista ansökningsdag till senare datum än den 1 juni. Utredningen har därvid funnit att det inte är någon framkomlig väg att genom en avkortning av den tidsfrist som vallagen ger för upprättande av röstlängd, dvs. 1–15 juni, senarelägga sista dag för ansökan. Enligt utredningens mening finns det inte heller skäl att avvika från nuvarande regler såvitt angår övriga tidsfrister. Skall en senareläggning av sista dag för ansökan ske, måste med andra ord en motsvarande senareläggning ske

över hela linjen så att tidsmässigt samma utrymme ges för granskning och anmärkning som hittills. Som har framgått av det föregående är det sålunda utredningens uppfattning att ordningen vid upprättandet av röstlängd måste ge utrymme för ett gransknings- och anmärkningsförfarande som innefattar reella möjligheter till demokratisk insyn.

Enligt utredningens mening skulle det i och för sig vara möjligt att utsträcka ansökningstiden två veckor. Detta skulle medföra en motsvarande förskjutning i tiden av gransknings- och anmärkningsproceduren och samtidigt innebära att den tid som står till förfogande för framtagande och utsändande av röstkort förkortas. Utredningen framhåller emellertid att det särskilt i förhållande till utlandssvenskar måste vara av värde att röstkort når den röstberättigade i god tid före valet. Att utsträcka ansökningstiden längre än till den 15 juni vill utredningen därför inte rekommendera.

Utredningen anser inte att en så blygsam utsträckning av ansökningstiden som två veckors senareläggning av sista ansökningdagen skulle innebära kan vara av någon större betydelse. Det förefaller utredningen mindre troligt att intresset för valet är mera påtagligt den 15 än den 1 juni. Utredningen föreslår därför att liksom enligt nuvarande ordning ansökan om att bli upptagen i särskild röstlängd skall göras sist den 1 juni och att för sent inkommen ansökan inte tas upp till prövning.

Rörande själva röstlängsförfarandet uttalar utredningen vidare att det inte finns något skäl att frånga regeln att särskild röstlängd skall upprättas årligen så länge inte annat övervägs beträffande allmän röstlängd. Vad som däremot kan diskuteras är om ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd skall behöva göras varje år. Utredningen har förståelse för att den som är bosatt i utlandet upplever det som onödigt att ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd måste förnyas varje år och därför underlåter det under icke ordinarie valår, såvida inte fråga om extra val aktualiseras och information härom når ut före ansökningstidens utgång. Den situationen måste emellertid kunna uppkomma att frågan om extra val aktualiseras så sent, att ansökningstiden redan har gått ut, då intresset för det förestående valet har väckts till liv. Den skisserade situationen är enligt utredningen sällan förekommande men kan i sådana fall ha desto större betydelse. Mot denna bakgrund förordar utredningen följande ordning.

Är då ordinarie val äger rum måste var och en som vill bli upptagen i särskild röstlängd göra ansökan om det. I detta sammanhang kontrolleras alltså kyrkobokföring, medborgarskap m. m. Den prövande myndigheten, dvs. RSV, får då också i flertalet fall uppgift om aktuella adresser. Den, vars ansökan har bifallits, behöver inte under de två följande åren ansöka om att bli upptagen i särskild röstlängd. Också under dessa år skall emellertid särskild röstlängd upprättas av RSV. Till grund för röstlängderna under mellanvalsåren läggs den röstlängd som upprättades närmast föregående ordinarie valår. Den som har tagits upp i denna röstlängd tas också upp i den nya, förutsatt att han alltså uppfyller övriga villkor för att tas upp

i särskild röstlängd. I denna nya särskilda röstlängd tas dessutom den upp som före den 1 juni samma år har gjort ansökan och som uppfyller kraven för rösträtt.

Vad gäller kontrollen av tidigare kyrkobokföring och av att sökanden är myndig har denna hittills skett med hjälp av RSV:s kortregister. Kontrollen av att sökanden inte på grund av kyrkobokföring i landet tas med i allmän röstlängd har skett mot ett särskilt rösträttsband, avseende hela riket. Denna ordning, som innebär att underlaget för kontrollen finns tillgängligt för den röstlängdsupprättande myndigheten utan några åtgärder från sökandens sida, bör enligt utredningens mening behållas. Utredningen påpekar dock i sammanhanget att kortregistret är behäftat med vissa bristfälligheter och att det ibland kan finnas anledning att begära kompletterande undersökning från pastorsämbetet i den församling där sökanden senast har varit kyrkobokförd. Sådan undersökning måste alltid göras då sökanden har flyttat ut före 1947 och således inte förekommer i RSV:s register.

Vad angår kontrollen av medborgarskap har denna hittills skett utifrån underlag som sökanden själv har ålagts att införskaffa. Utredningen hänvisar till vallagens bestämmelser om att ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd skall vara åtföljd av intyg som visar att sökanden är innehavare av giltigt svenskt pass vilket anger att han är svensk medborgare. Ansökan som inte är åtföljd av sådant intyg tas inte upp till prövning. Nämnad ordning innebär enligt utredningen en extra omgång för sökanden. Någon form av kontroll av sökandens medborgarskap måste emellertid ske.

Vid sina överväganden i frågan hur sökandens svenska medborgarskap skall kunna kontrolleras har utredningen funnit att man egentligen endast har att välja mellan två vägar. Den ena vägen innebär att sökandens egna uppgifter godtas utan vidare utredning. Denna utväg har valts i den norska vallagstiftningen. Den andra möjliga vägen är att liksom hittills i röstlängd ta med endast den som enligt förebragd utredning är innehavare av giltigt pass, som visar att han är svensk medborgare.

Enligt utredningen är det inte nödvändigt att underlaget för kontroll av passinnehav utgörs av intyg, som har utfärdats av myndighet efter granskning av sökandens pass. Kontrollen bör inte bli mindre säker om man i stället litar till det centralt förda passregistret. Har ett pass återkallats, bör registret ha underrättats om detta och ha aktualiserats i enlighet härmed. Om någon däremot skulle ha förlorat sitt svenska medborgarskap utan att detta har föranlett återkallande av passet, kommer visserligen passregistret att lämna felaktig uppgift. Risken är emellertid inte större än i det fallet att passinnehavaren med nuvarande regler påstår att han är svensk medborgare och inför utlandsmyndigheten styrker detta med ett pass som rätteligen bort vara återkallat. Snarare skulle det enligt utredningen innebära vissa fördelar från kontrollsynpunkt att lita till passregistret, nämligen om någon har förlorat sitt svenska medborgarskap och detta i sin tur har föranlett

ett beslut om återkallande av pass, som har rapporterats till registret. Har passinnehavaren trots beslutet passet i behåll, kan han nämligen med nuvarande ordning inställa sig hos intygsutfärdande myndighet och få denna att intyga att han enligt företett pass är svensk medborgare.

Utredningen vill i och för sig inte överdriva riskerna med ett system som enbart bygger på sökandens egna uppgifter om medborgarskap. I flertalet fall skulle säkerligen riktiga uppgifter lämnas. Det kan emellertid inte utslutas att sökande på grund av missuppfattning eller av annan orsak felaktigt påstår att han alltså är svensk medborgare. Sådana risker bör i största möjliga mån elimineras. Enligt utredningens mening sker detta bäst genom att kontrollen utförs mot det centrala passregistret.

Utredningen föreslår sålunda att medborgarskapskontrollen i princip skall ske mot det centrala passregistret och att sökanden inte längre i ansökningsärendet skall behöva förete något intyg rörande passinnehav. Utredningen har emellertid inte helt kunnat släppa tanken på att utnyttja också sökandens egna uppgifter i medborgarskapsfrågan. Anledningen härtill är att passregistret inte alltid korrekt återspeglar den aktuella situationen. Den i ett ansökningssystem föreliggande möjligheten att avkräva sökanden också uppgifter rörande medborgarskap bör därför inte lämnas outnyttjad. Utredningen föreslår att den skriftliga ansökningshandling, som sökanden har att ge in om han vill bli upptagen i röstlängd, skall innehålla en försäkran att han alltså är svensk medborgare. För att föreskriften härom skall få någon egentlig effekt föreslår utredningen att denna försäkran skall avges på heder och samvete. Härigenom kopplas en sanktionsmöjlighet till föreskriften (15 kap. 10 § brottsbalken). Utredningen föreslår vidare att ansökningshandling som saknar sådan försäkran inte skall tas upp till prövning.

Som framgår av det nu sagda är det utredningens uppfattning att kravet på skriftlig ansökan måste upprätthållas också fortsättningsvis. I och för sig bör inte andra krav ställas på sökanden än att han i skriftlig form ger till känna att han önskar bli upptagen i särskild röstlängd, samt att han i ansökningshandlingen försäkrar att han alltså är svensk medborgare och i övrigt lämnar de uppgifter som erfordras. Utredningen nämner här uppgifter om senaste kyrkobokföring, personnummer och aktuell adress. Utredningen anser att uppgift om senaste kyrkobokföring bör lämnas av varje sökande, vare sig han flyttat ut så tidigt att han inte återfinns i RSV:s kortregister eller senare. I det förra fallet är det en nödvändig uppgift för kontroll av kyrkobokföringen. Också i fråga om den som flyttat ut år 1947 eller senare kan emellertid som tidigare nämnts kompletterande utredning behöva inhämtas från pastorsämbetet i utflyttningsförsamlingen, eftersom kortregistret än så länge är behäftat med vissa bristfälligheter och inte kan betraktas som annat än ett hjälpregister vid kyrkobokföringskontrollen. Det förutsätts dock inte att eventuella brister med avseende på nu nämnda uppgifter skall leda till att ansökan inte tas upp till prövning. Däremot riskerar sökanden att ansökan kan komma att avslås på grund av bristande möj-

ligheter till kontroll av rösträttsvillkoren eller att – såvitt angår underlåten adressanmälan – hans röstkort inte når honom.

I fråga om ansökningshandlingen uttalar utredningen slutligen att ansökan inte behöver avfattas på särskild blankett. Självfallet bör emellertid blanketter till ansökan finnas tillgängliga och kunna rekvireras från såväl samtliga utlandsmyndigheter som RSV.

Som redan har nämnts har utredningen undersökt om inte också de regler som direkt tar sikte på avlämnande av valsedlar hos utlandsmyndighet kan jämkas eller ändras till lättnad för den enskilde väljaren.

Hittills har flertalet utlandssvenskar som har deltagit i val till riksdagen röstat vid besök hos utlandsmyndighet. Ingenting talar enligt utredningen för att förhållandet skulle bli ett annat om kretsen röstberättigade vidgas i enlighet med majoritetens förslag. Utredningen utgår ifrån att avlämnandet av valsedlar utomlands inte heller kan förenklas så att någon medverkan från utlandsmyndighet inte längre behövs. Några acceptabla alternativ står inte att finna. Vill man göra det lättare för utlandssvensken att rösta i utlandet återstår utvägen att öka antalet röstmottagande utlandsmyndigheter eller att öppna flera särskilda röstmottagningsstationer.

Utredningen påpekar att gällande regler i vallagen inte lägger hinder i vägen för att särskilda röstmottagningsstationer anordnas utanför utlandsmyndighetens stationeringsort. I vilken utsträckning så skall ske är självfallet beroende av dels ekonomiska överväganden, dels en bedömning om det i det särskilda fallet finns ett tillräckligt underlag för en sådan station. Enligt utredningens uppfattning bör de extra kostnader som inrättandet av en särskild röstmottagningsstation innebär inte annat än undantagsvis få spela den avgörande rollen, om det framstår som klart att en sådan station skulle för ett inte obetydligt antal personer innebära en beaktansvärd besparing av tid och pengar. Utredningen utgår ifrån att så inte heller är fallet. Utredningen vill emellertid understryka vikten av att frågan om inrättande av särskilda röstmottagningsstationer verkligen tas upp till bedömning inom utlandsmyndigheten så snart anledning föreligger till det samt av att till utlandsmyndighetens förfogande ställs medel så att inte frågan får förfalla enbart av det skälet att erforderliga medel saknas.

Utredningen noterar vidare att vallagen inte synes lägga hinder i vägen för utlandsmyndighetens chef att förordna också annan än anställd vid myndigheten som röstmottagare. Utredningen har inte kunnat erhålla några säkra besked huruvida det också i praktiken förekommer att förordnande som röstmottagare meddelas för person, som inte normalt är knuten till en utlandsmyndighet. Även om så inte har skett bör möjligheten för framtiden utnyttjas i t. ex. fall då inrättande av särskild röstmottagningsstation är motiverat men då utlandsmyndighetens personal inte räcker till för att bemanna en sådan station.

Vid sidan av nu nämnda allmänna rekommendationer lägger utredningen fram ett par förslag till ändringar som rör möjligheten att rösta genom val-

sedelsförsändelse och kravet att den som inställer sig för att rösta hos utlandsmyndighet skall kunna förete röstkort.

Principiellt är det enligt utredningens mening otillfredsställande att utlandssvensk, som till följd av sin bosättning måhända har lång väg till röstmottagningsstället, skall ha sämre möjligheter att lämna valsedelsförsändelse med bud än den som bor i Sverige eller tillfälligt uppehåller sig här. Utlandssvensk som är gift kan enligt 11 kap. 1 och 2 §§ vallagen utnyttja sin make för att avlämna valsedelsförsändelse hos utlandsmyndighet. Väljare som på grund av sjukdom, rörelsehinder eller hög ålder inte kan inställa sig hos utlandsmyndigheten för att rösta kan däremot inte utnyttja annan än make som bud om han vill rösta med valsedelsförsändelse (11 kap. 3 och 4 §§ vallagen). Enligt utredningen bör det uppmärksammas att utlandssvenskar och andra som önskar rösta utomlands många gånger har avsevärt svårare och får underkasta sig större besvär för att uppsöka röstningslokalen än om de hade uppehållit sig i Sverige. Redan ett jämförelsevis lindrigt handikapp kan alltså komma att avhålla utlandssvensken från att ge sig i väg till röstmottagningsstället.

Mot denna bakgrund föreslår utredningen att valsedelsförsändelse med annat bud än make från sjuk och därmed jämställd person får avlämnas – inte bara i vallokalen och på postanstalt där röstning äger rum – utan också hos röstmottagande utlandsmyndighet. Rätten att begagna sig av sådan valsedelsförsändelse bör givetvis tillkomma varje svensk medborgare som vistas utomlands och på grund av t. ex. sjukdom inte kan inställa sig hos närmaste utlandsmyndighet där röstmottagning äger rum. Utredningen anser sig kunna förutsätta att den som anlitas som bud och vittne behärskar svenska språket i sådan mån att några problem på grund av språksvårigheter inte uppkommer. Några uttryckliga regler som anger att vittne som anlitas vid iordningställande av valsedelsförsändelse enligt 11 kap. 1 § vallagen från den som är gift skall vara svenskspråkig finns inte. Lika litet behövs det enligt utredningen några särskilda regler för det fall det också tillåts att valsedelsförsändelse med bud från en sjuk eller i förevarande hänseende därmed jämställd väljare får avlämnas på röstmottagningsställe i utlandet.

Enligt gällande regler måste den som vill avge sin röst hos utlandsmyndighet kunna förete röstkort, vilket sedan medföljer den avgivna valsedeln till RSV. Utredningen erinrar om att den som röstar på fartyg men som inte kan förete röstkort i stället kan förete sjöfartsbok. Med ledning av denna och de uppgifter som väljaren kan lämna upprättas ett adresskort som i röstkortets ställe får åtfölja valsedeln.

Enligt utredningen måste man räkna med att det inträffar att väljare som är bosatta i utlandet antingen inte alls eller också för sent erhåller röstkort. Tillgängliga adresser kan visa sig vara felaktiga och den internationella postbefordran kan fungera mindre tillfredsställande. Utredningen har därför övervägt om inte också väljare som inställer sig hos utlandsmyndighet bör kunna avge sin röst, även om väljaren inte kan överlämna

sitt röstkort till röstmottagaren. Utredningen har därvid som en möjlighet tänkt sig ett system som innebär att adresskort upprättas av utlandsmyndigheten på grundval av pass och de uppgifter som väljaren kan lämna. Rent tekniskt innefattar ett sådant system, såvitt utredningen kunnat finna, inte några egentliga nackdelar. Utredningen påpekar att RSV i det förutnämnda yttrandet förutsatt att pass skulle kunna tjäna som underlag för adresskort. Självfallet kan, påpekar utredningen, den situationen inträffa att någon som inte är upptagen i röstlängd inställer sig för att rösta och också lyckas avge sin röst efter att ha företett sitt pass. En motsvarande risk föreligger emellertid med nuvarande regler vid röstning på fartyg. Eftersom utlandsmyndigheten inte företar någon prövning av frågan huruvida den som inställer sig för att rösta är röstberättigad är olägenheterna härav inte särskilt påfallande.

Utredningen föreslår sålunda att varje svensk medborgare som inställer sig hos utlandsmyndighet för att rösta tillåts att göra det även om han inte kan förete röstkort, förutsatt att han i stället kan förete giltigt svenskt pass.

Förslaget innebär vidare att röstmottagaren hos utlandsmyndigheten som ersättning för röstkortet upprättar ett adresskort med ledning av passet och uppgifter som väljaren lämnar. Förslaget gäller emellertid endast det fallet att väljaren personligen inställer sig inför röstmottagaren. Utredningen är inte beredd att öppna en motsvarande möjlighet för det fall att väljaren röstar medelst valsedelsförsändelse och således röstar genom make eller annat bud.

3.5 Informationsfrågor

Som redan har nämnts tar utredningen i betänkandet upp också frågor som hänger samman med informationen kring valdeltagandet. Innehållsmässigt och tidsmässigt kan informationen indelas i två perioder, varav den första avser tiden under vilken ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd kan ske och den andra tiden därefter fram till dess att röstmottagningen äger rum. Enligt utredningen är det – vare sig utredningsmajoritetens förslag beträffande en vidgning av kretsen röstberättigade genomförs eller inte – av särskild vikt att upplysning i tid sprids om ansökningsförfarandet och villkoren att bli upptagen i särskild röstlängd. Med enkätundersökningen som underlag anser sig utredningen nämligen kunna konstatera att informationens betydelse är störst då det gäller själva ansökningsförfarandet. Att informationen inte har nått fram förefaller sålunda ha utgjort ett större hinder än ansökningsförfarandet som sådant när det gällt för utlandssvenskarna att bli upptagna i särskild röstlängd.

Betänkandet innehåller i denna del bl. a. en redovisning för informationen inför 1973 års val. Härav framgår att informationen i huvudsak har bedrivits genom RSV:s och Sveriges Radios försorg men att också andra – Riks-

föreningen för svenskhetens bevarande, Utlandssvenskarnas Förening och enskilda företag med verksamhet i utlandet – har spritt information till medlemmar resp. anställda huvudsakligen genom förenings- och företags-tidningar och -tidskrifter.

I fråga om RSV:s informationsverksamhet konstaterar utredningen att denna har pågått under tiden januari–september och tagit sig uttryck i huvudsak på det sättet att RSV dels annonserat i de större dagliga tidningarna (Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Sydsvenska Dagbladet och Göteborgsposten) och i tidningarna Sverige-Nytt (utgiven av redaktören E. V. Hummelgren) och Utlandssvenskarna (utgiven av Utlandssvenskarnas Förening), dels ställt redaktionellt material till förfogande för Sveriges Radio, tidningarna Sverige-Nytt och Utlandssvenskarna samt 58 svenska företag, främst exportföretag, dels distribuerat den för allmän spridning avsedda valbroschyren till ambassader och konsulat i 12 000 exemplar. Vidare har RSV låtit producera ett särskilt TV-inslag som sändes i televisionens båda program under tiden 6–12 maj. Här lämnades upplysningar om särskild röstlängd, ansökningsförfarandet, sista ansökningsdag osv. Samma typ av uppgifter spreds från april månad genom tidningsannonseringen. Annonseringen inför själva valdeltagandet pågick under augusti och september månader. Denna annonsering var delvis speciellt inriktad på utlandssvenskarna och dem som tänkte sig att rösta hos utlandsmyndighet.

Om Sveriges Radios verksamhet anger utredningen bl. a. att sändningar med anknytning till valet förekom i utlandsradion från årets början dels i form av korta meddelanden insprängda i ordinarie program, s. k. trailers, med faktiska upplysningar om ansökningsförfarandet samt efter ansöknings-tidens utgång om röstning och val, dels i form av meddelanden med inrikespolitiskt kommunikématerial och genom utförligare program rörande bl. a. riksdagen och dess arbete.

Enligt utredningens mening har såväl RSV som Sveriges Radios utlandsprogram på ett förtjänstfullt sätt skött informationen inför 1973 års val. Inför kommande val bör informationen i huvudsak bedrivas efter samma principer som hittills. Av enkäten kan emellertid utläsas att det informationsmedium som bäst når utlandssvenskarna är pressen, framför allt de större dagliga tidningar som kommer ut i Sverige. Det finns också anledning att tro att föreningstidningarna Utlandssvenskarna och Sverige-kontakt (den senare utgiven av Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet) liksom Sverige-Nytt har en vid läsekrets. Utredningens nu redovisade uttalanden rörande informationskanaler tar främst sikte på spridandet av ren sakinformation om ansökningsförfarande, tid och plats för röstmottagning och dylikt.

Utredningen understryker vidare det angelägna i att RSV också i fortsättningen förser press, radio och enskilda företag med redaktionellt material.

Utredningen tar också upp frågan i vilken utsträckning det är möjligt att nå ut med direktinformation till utlandssvenskarna och konstaterar där-

vid att olika möjligheter står till buds. Bl. a. pekar utredningen på möjligheten att utnyttja röstkortet och den försändelse varmed röstkortet tillställs väljaren. Av särskilt värde vore enligt utredningen om upplysningar i detta sammanhang kunde meddelas rörande de utlandsmyndigheter vid vilka röstmottagning äger rum samt om tid och plats för röstmottagning vid dessa. Inför 1973 års val fanns dessa uppgifter tillgängliga i RSV:s meddelanden Av 1973:2 i juni månad (ändringar och tillägg den 21 augusti i Av 1973:3). Utredningen ser det som en framkomlig väg att i en försändelse tillsammans med röstkortet sända ut utdrag ur RSV:s motsvarande förteckning.

En annan kanal för direktinformation till utlandssvenskarna är utlandsmyndigheterna. Enligt utredningens mening är det av vikt att utlandsmyndigheterna inför val kan fungera som informationscentraler. I största utsträckning bör det överlämnas till vederbörande utlandsmyndighet att avgöra hur informationsverksamheten skall bedrivas. Det är självfallet av värde om information kan spridas genom direktkontakter. Utredningen påpekar att utlandsmyndigheterna dock inte har någon exakt uppfattning om vilka svenska medborgare som finns inom myndighetens område, än mindre om de utlandssvenskar inom området som är röstberättigade eller har tagits upp i särskild röstlängd. I sammanhanget anför utredningen att vikten av den informationskälla som ortens press utgör inte bör underskattas. Varc sig informationsverksamheten sker genom annonsering i tidningar på orten, genom spridande av informationsmaterial till enskilda, föreningar etc. eller genom direktkontakter är det enligt utredningen dock väsentligt att utlandsmyndigheterna har erforderliga ekonomiska och personella resurser för ifrågavarande ändamål.

4 Remissyttrandena

Utredningens förslag vad gäller kretsen röstberättigade har fått ett blandat mottagande av remissinstanserna. Förslaget att slopa den nuvarande femårsgränsen utan att ersätta den med någon annan tidsgräns har sålunda tillstyrkts av *länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus* samt *Gävleborgs län*, *Svenska arbetsgivareföreningen (SAF)*, *Centralorganisationen SACO-SR*, *Utlandssvenskarnas Förening* och *Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet*. Andra remissinstanser har varit kritiska till förslaget. *Länsstyrelserna i Stockholms* och *Blekinge län* samt *Stockholms kommunstyrelse* har liksom *Landsorganisationen i Sverige (LO)* helt avstyrkt förslaget. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* har förordat att den nuvarande femårsgränsen ersätts med en tioårsgräns. Länsstyrelsernas och kommunstyrelsens yttranden har emellertid inte varit enhälliga. Tre ledamöter i länsstyrelsen i Stockholms län och en i länsstyrelsen i Blekinge län har sålunda reserverat sig och förklarat sig biträda utredningens förslag att femårsregeln slopas. Samma inställning har tre ledamöter av kommunstyrelsen gett uttryck för. Fem ledamöter i länsstyrelsen i Jämtlands län har anslutit sig till reservationen

till utredningens betänkande och motsatt sig varje vidgning av kretsen röstberättigade.

De remissinstanser som har tillstyrkt förslaget accepterar i stort utredningens resonemang och slutsatser såvitt angår kretsen röstberättigade. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* ställer emellertid den principiella frågan om det är rimligt att en person har rösträtt i mer än ett land. Utredningen visar att åtskilliga utlandssvenskar är medborgare i bosättningslandet och även har rösträtt där. Enligt länsstyrelsen bör det vara administrativt möjligt att undanta dessa från rösträtt i Sverige.

Utlandssvenskarnas Förening framhåller att varje tidsgräns framstår som en godtycklig inskränkning i svenska medborgares politiska rättigheter. Föreningen vill därför livligt förorda utredningens förslag att den nuvarande femårsgränsen slopas utan att ersättas av någon ny gräns. Föreningen kan däremot inte instämma i förslaget att det för rösträtt skall krävas, att man någon gång skall ha varit kyrkoskriven i Sverige, detta av såväl principiella som praktiska skäl. Principiellt sett bör en statsrättslig funktion som rösträtten följa medborgarskapet och inte folkbokföringen. Vad angår den praktiska sidan av saken är enligt föreningens uppfattning antalet svenska medborgare som aldrig har varit skrivna i Sverige ganska blygsamt. Av intresse i sammanhanget är dels de som är mellan 18 och 22 år – en grupp som inte rimligtvis kan räkna med något större antal medlemmar – dels de som behåller sitt svenska medborgarskap efter uppnådda 22 år därför att de har uppehållit sig i Sverige under förhållanden som tyder på samhörighet med vårt land eller därför att de har erhållit dispens. Av naturliga skäl brukar dispens medges endast då en relativt hög grad av samhörighet med Sverige har styrkts. Att denna lilla grupp, som alltså består av personer med dokumenterad samhörighet med Sverige, får bli delaktig av rösträtten är enligt föreningens mening naturligt och rimligt.

De remissinstanser som har motsatt sig ett genomförande av utredningens förslag vad angår kretsen röstberättigade ansluter sig i huvudsak till den uppfattning som kommer till uttryck i reservationen till utredningens betänkande. *Länsstyrelsen i Stockholms län* anser bl. a. att det är av principiell vikt att kretsen röstberättigade bestäms på ett sådant sätt att medborgarna så långt som möjligt kan påverka samhällsutvecklingen där de stadigvarande vistas. Principen kan inte förenas med uppfattningen att utvandrare under ett helt liv skall kunna påverka utvecklingen i det gamla landet. Vid de överväganden som måste göras för att bestämma kretsen av röstberättigade kommer länsstyrelsen till den slutsatsen att för de utlandssvenskar, som enbart för en kort tid vistas i utlandet, rösträtten bör bestå. Å andra sidan ter det sig för länsstyrelsen föga rimligt att utvandrare, som varaktigt bosätter sig i främmande land men bibehåller sitt svenska medborgarskap, skall kunna utöva rösträtt och påverka förhållandena i Sverige. Även om det, enligt länsstyrelsens mening, är svårt att peka på någon objektivt riktig tidsfrist, t. ex. fem år, från vilken utlandssvensken ej bör

vara röstberättigad, anser länsstyrelsen att de synpunkter som kan läggas på frågekomplexet ej ger vid handen att någon ändring i nuvarande lagregler är påkallad.

Länsstyrelsen i Blekinge län förklarar att den delar reservanternas invändningar mot utredningsmajoritetens förslag, särskilt som svaren i den enkätundersökning som utredningen har genomfört bland utlandssvenskarna inte kan anses ge ett entydigt svar på frågan hur länge utlandssvenskarnas intresse att delta i svenska val kvarstår. Också länsstyrelsen föreslår därför att den nuvarande femårsgränsen behålles.

LO framhåller till en början att femårsgränsen motiverades mycket noggrant i prop. 1967:145. Vad angår utredningens förslag finner *LO* det anmärkningsvärt att utredningen inte närmare preciserar varför den valt att föreslå kyrkobokföringskravet framför andra tänkbara former för en begränsning. – Då utredningen hänvisar till resultaten i en enkät, där ett stort antal tillfrågade utlandssvenskar uppger att de är mycket intresserade av att delta i svenska val, bortser utredningen enligt *LO* från följande förhållanden. Vid 1973 års val var valdeltagandet lågt bland de då röstberättigade (23 %). Vidare visar enkätsvaren att intresset att delta i svenska val avtar 4–5 år efter utvandringen. Enkäten visar dessutom ett klart samband mellan starkt negativa attityder till Sverige och uttryckt intresse för svenska val. Enligt *LO* är det föga sannolikt att benägenheten att återvända inom en snar framtid är särskilt stor bland utlandssvenskar med starkt negativa attityder till hemlandet. *LO* finner därför inte att utredningen påvisat skäl som skulle motivera ett slopande av femårsgränsen. *LO* påpekar vidare att organisationen i tidigare remissyttrande tillstyrkt införande av kommunal rösträtt för invandrare. En vägledande tanke har varit att människor skall ha möjlighet att påverka samhällsutvecklingen i det land där de stadigvarande bor. Denna princip börjar bli erkänd även i andra länder. Enligt *LO* visar enkäten även att flertalet av de utlandssvenskar som vistats mer än fem år utomlands är mest intresserade av att rösta i bosättningslandet, jämfört med intresset av att delta i svenska val.

Länsstyrelsen i Jämtlands län anser att det måste ligga i sakens natur att ju längre en sammanhängande – eller blott av korta hemlandsbesök avbruten – utlandsvistelse varar desto säkrare är det att intresset för vad som på det politiska planet tilldrar sig i hemlandet om än långsamt så likväl stadigt avtar. Det synes därför länsstyrelsen föga rimligt att – vilket skulle bli följderna av utredningens förslag – exempelvis den som utvandrar med sina föräldrar som nyfödd skulle få, förutsatt att han inte förlorat sitt svenska medborgarskap, utöva rösträtt vid hur hög ålder som helst. – Den hittillsvarande femårsgränsen infördes vid en tidpunkt då svenska pass blott hade fem års giltighetstid och ett skäl till kopplingen med passens giltighetstid var att företeende av giltigt svenskt pass är det enklaste sättet att tillgodose kravet på att den som önskar utöva rösträtt måste visa att han har svenskt medborgarskap. Enligt utredningens förslag skall kontrollen huruvida

svenskt medborgarskap föreligger ske mot RPS:s riksomfattande passregister. Länsstyrelsen finner såväl vad som har anförts om avtagande intresse för hemlandets samhällsförhållanden som de rent praktiska kontrollkraven tala för att som en rimlig kompromiss den gällande femårsfristen utsträcks till tio år. – Enligt länsstyrelsen bör vidare tanken prövas att som ett komplement till förslaget om en tioårsgräns införa rösträtt för en mycket lätt definierbar kategori medborgare, nämligen sådana som trots att de är bosatta utomlands likväl har att på grund av gällande skattelagstiftning inklusive eventuella dubbelbeskattningsavtal erlägga direkt skatt till stat eller kommun i Sverige. Länsstyrelsen är medveten om den i och för sig nära till hands liggande invändningen att det är länge sedan man som ett led i strävandena att demokratisera rösträttsreglerna upphävde tidigare i Sverige gällande regler om samband mellan skatt och rösträtt såvitt avser inom landet bosatta medborgare. Enligt länsstyrelsens mening måste det emellertid anses mycket rimligt att en svensk medborgare som – trots att han har varit stadigvarande bosatt utomlands i kanske mer än ett årtionde likväl påföres skatt i Sverige – genom att utöva rösträtt vid val till riksdagen ges en reell möjlighet att – om än i ringa mån – påverka dispositionerna av det allmännas skatteinkomster. Villkoret skulle i så fall enklast bestämmas så, att åsatt taxering till statlig eller kommunal inkomstskatt eller statlig förmögenhetsskatt visst år skulle medföra rösträtt vid val närmast efterföljande år. Eftersom RSV är högsta valmyndighet och samtidigt via länsstyrelsernas datasystem har uppgift om alla åsatta taxeringar blir kontrollen att rösträtt föreligger enkel. En ledamot har reserverat sig mot länsstyrelsens förslag i denna del.

Vad gäller de delar av utredningens förslag som rör röstlängdsförfarande och valdeltagande har de av remissinstanserna som har yttrat sig i dessa delar i stort sett helt biträtt förslagen eller lämnat dem utan erinran.

I fråga om den, med utgångspunkt i uppfattningen att det inte är möjligt att framställa röstlängd avseende utlandssvenskar med samma grad av automatik som då det gäller allmän röstlängd, av utredningen redovisade ståndpunkten att kravet på medverkan från den enskildes sida inte kan ges upp, vitsordar *Utlandssvenskarnas Förening* att ett ansökningsförfarande som föregår själva röstningen alltjämt är erforderligt, så länge den osäkerhet som för närvarande vidlåder RSV:s register över utflyttade och RPS:s passregister ännu består. Sedan det förra setts över och förts över på data och det senare kompletterats med anteckningar om dödsfall m. m., bör emellertid enligt föreningen förutsättningar föreligga att i förväg upprätta särskilda röstlängder för utlandssvenskar på grundval av dessa register. På något längre sikt bör därför ansökningsförfarandet kunna avskaffas. Det krav på särskild motivation som utredningen vill ställa när det gäller i utlandet bosatta svenskers deltagande i val skulle i alla fall, menar föreningen, bli tillgodosett genom att det rent praktiskt alltid kommer att vara förenat med betydligt större besvär för utlandssvenskar än för hemmasvenskar att rösta.

Länsstyrelsen i Jämtlands län tar upp det av utredningen i betänkandet redovisade förslaget från RSV som innebär att det nuvarande ansökningsförfarandet slopas och ersätts med ett nytt där väljarens avgivna röst också betraktas som en ansökan om rösträtt. Länsstyrelsen återger i korthet utredningens invändningar emot förslaget – den nuvarande gransknings- och anmärkningsproceduren med dess möjligheter till insyn från allmänheten är ur demokratisk synpunkt en värdefull garanti – möjligheterna härtill skulle bortfalla om särskild röstlängd upprättades först omedelbart före valdagen och därigenom inte medgav ett gransknings- och besvär förfarande. Enligt länsstyrelsen är emellertid i verkligheten antalet anmärkningar mot upprättade röstlängder mycket ringa. Länsstyrelsen anser att intresset av att förenkla för utlandssvenskarna att begagna den rösträtt de äger bör ta över rent formella kriterier. RSV:s förslag bör därför ytterligare övervägas. Länsstyrelsen i Blekinge län däremot förklarar att den i alla avseenden delar utredningens invändningar mot de förslag som RSV har lagt fram.

Med utgångspunkt i det förhållandet att personer som avregistrerades från den svenska kyrkobokföringen före år 1947 inte finns registrerade hos RSV tar *lokala skattemyndigheten i Stockholms fögderi* upp ett par frågor som rör kontrollen av kyrkobokföring. Skattemyndigheten påpekar till en början att personer som inte fyllt 15 år, eller i vissa fall 18 år, vid utvandringstillfället i allmänhet var kyrkobokförda tillsammans med sina föräldrar. De var då registrerade i Stockholm eller Göteborg på föräldrarnas folkregisterkort och i landet i övrigt på föräldrarnas uppslag i församlingsboken. För att kunna återfinna sådana personer måste folkbokföringsmyndigheten veta både föräldrarnas namn och bostadsadress vid utflyttningstillfället. För Stockholms vidkommande har äldre register överlämnats till stadsarkivet. Detta gäller folkregister för tiden före år 1940 och mantalslängder för tiden före år 1960. I vissa fall måste utflyttningsböcker hos pastorsämbetena användas. Eftersom tre lokala myndigheter i vissa fall måste anlitas för utredningar av detta slag ifrågasätter skattemyndigheten om undersökningarna kan hinnas med under den korta tid som står till förfogande mellan den 1 och den 15 juni. För den händelse utredningen för viss person ej skulle hinnas med under denna tid bör ärendet överlämnas av RSV till länsstyrelsen som i vallagen bör ges möjlighet att eventuellt tillskriva personen i röstlängden i samband med det i 4 kap. 17 § vallagen föreskrivna anmärkningssammanträdet. Länsstyrelsen i Stockholms län ansluter sig till skattemyndighetens uppfattning. Skattemyndigheten uttalar vidare att sökande som flyttade från Sverige före år 1947 i ansökan bör uppge inte bara den senaste kyrkobokföringsorten i Sverige utan också tidpunkt för utflyttningen, senaste bostadsadress och föräldrarnas namn och födelseid. Skattemyndigheten föreslår vidare, också med instämmande av länsstyrelsen i Stockholms län, att i vallagen bör föreskrivas att den som inte kan återfinnas i folkbokföringen med ledning av uppgifter lämnade i ansökan ej skall tas upp i röstlängd. I annat fall torde enligt skattemyn-

digheten en sökande som inte har blivit upptagen i särskild röstlängd men som senare visar att han verkligen har varit kyrkobokförd i Sverige kunna anföra detta i valbesvär, vilket i värsta fall kan medföra valets upphävande.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anknuter till utredningens uttalande att de regler som gäller för upprättande av röstlängd så långt som möjligt skall vara likartade vare sig fråga är om röstlängd som avser utlandssvenskar eller röstlängd avseende i landet bosatta svenska medborgare. Länsstyrelsen påpekar att enligt 4 kap. 8 § vallagen länsstyrelse kan besluta om rättelse i allmän röstlängd om det är uppenbart att fel till någons nackdel föreligger och anmärkning inte har framställts på sätt som föreskrivs i 4 kap. 4 § första stycket. Sådan regel om rättelse saknas beträffande särskild röstlängd. Länsstyrelsen föreslår därför att möjlighet ges till rättelse i särskild röstlängd, om någon på grund av uppenbart fel inte har tagits upp i denna och anmärkning inte har framställts under ordinarie tid.

Enligt utredningen skall nuvarande krav att sökande skall förete intyg rörande medborgarskap utgå. I stället skall kontrollen av medborgarskap göras av RSV mot RPS:s centrala passregister. Sökanden skall i ansökan på heder och samvete intyga att han är svensk medborgare. Varken RSV eller RPS har haft några egentliga invändningar emot utredningens förslag i denna del. RPS förutsätter därvid att körning av passregisterband mot rösträttsband sker hos RSV. Styrelsen kan utan nämnvärd resursinsats lämna kopior av de magnetband som utgör passregistret. Om körningen däremot skulle utföras av RPS kräver detta att erforderliga resurser ställs till förfogande för program- och utvecklingsarbete.

Enligt RSV bör de närmare detaljerna kring bearbetningen kunna lösas genom överenskommelse mellan RPS och RSV. Eftersom kvalificeringstidpunkten för upptagande i särskild röstlängd föreslås oförändrad, dvs. den 1 juni, måste en slutlig kontroll ske efter nämnda datum. Den utredning som erfordras vid en eventuell misstämning mellan sökandens försäkran rörande medborgarskap och passregistret torde enligt vad RSV inhämtat av RPS kunna ske utan större tidspillan genom kontakt med den myndighet som utfärdat sökandens pass.

Också *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* tar upp frågan om bristande överensstämmelse mellan sökandens uppgift om medborgarskap och passregister. Utlandsmyndighet kan t. ex. ha försummat att meddela att pass utfärdats, varför passregistret saknar uppgift om att sökanden har giltigt pass. För att undvika risken att sökanden i en sådan situation inte tas upp i röstlängden anser länsstyrelsen att man av sökanden bör kräva att han i ansökningshandlingen lämnar uppgift om passinnehav, passnummer, giltighetstid och utfärdande myndighet.

Vad gäller de av utredningen påtalade möjligheterna att underlätta röstningen i utlandet genom att bl. a. öka antalet röstmottagningslokaler uttalar RSV att myndigheten självfallet kommer att verka för att antalet röstmottagningsställen ökas om kretsen röstberättigade ökas. Enligt

RSV torde det inte heller möta några problem att i enlighet med utredningens påpekande förordna även utomstående personer som röstmottagare.

Utredningens förslag att den som inställer sig hos utlandsmyndighet för att rösta skall kunna göra det utan röstkort om han i stället kan visa upp pass har föranlett *lokala skattemyndigheten i Stockholms fögderi* att diskutera om inte förslaget kräver viss medverkan från lokal skattemyndighet, som upprättar allmän röstlängd. Skattemyndigheten förutsätter att röster från utlandsmyndigheterna liksom hittills skall distribueras via RSV till valnämnderna. Det får vidare enligt skattemyndigheten förutsättas att väljaren vid röstningen får uppge personnummer och den kommun där han är kyrkobokförd. Med ledning av dessa uppgifter kan valnämnden ej återfinna väljaren i röstlängden. Lokal skattemyndighet eller pastorsämbete bör då på förfrågan av valnämnden ge information om var dessa väljare är kyrkobokförda. Med hänsyn till den ytterligt korta tidsfrist som står till förfogande för röstsammanräkningen bör därför lokal skattemyndighet få en rösträttsförteckning kommunvis, i vilken personerna upptas i personnummerordning. För varje person anges valdistriktstillhörighet. Förteckningen skulle f. ö. betydligt underlätta myndighetens arbete med utfärdandet av duplettröstkort. Under valdagen kan den underlätta arbetet med att hänvisa väljaren till rätt vallokal. Efter valet kan förteckningen lämnas till valnämnderna för att säkerställa en riktig distribution av röster från utlandet.

Också vad utredningen anfört rörande information till utlandssvenskar rörande val och valdeltagande har vunnit anslutning från de remissinstanser som har yttrat sig härom.

RSV påpekar att verket sänder ut information direkt till alla dem som fr. o. m. 1973 har ansökt om att bli upptagna i särskild röstlängd. Informationen avser gällande regler för att bli upptagen i särskild röstlängd. RSV uttalar vidare att verket avser att i övrigt bedriva sin information till utlandssvenskarna inför valet 1976 på samma sätt som år 1973. Enligt RSV bör frågan om utökade resurser för utlandsmyndigheterna att sprida såväl valinformation som annan information tas upp. De svenska företagens expansion i utlandet anses väl motivera detta.

Länsstyrelsen i Stockholms län förutsätter att behovet av information ökar om utredningens förslag genomförs. Länsstyrelsen vill understryka vikten av att erforderliga informationsinsatser görs.

Också *länsstyrelsen i Blekinge län* vill understryka det angelägna i att utlandsmyndigheterna ges ekonomiska möjligheter när det gäller information i valfrågor till utlandssvenskar, exempelvis genom annonsering i tidningar på orten. Länsstyrelsen tillägger att med den begränsning av kretsen röstberättigade som länsstyrelsen förordar inte heller ekonomiska skäl synes böra lägga hinder i vägen för en utvidgning av direktinformationen till utlandssvenskarna.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län framhåller att speciell omsorg i fråga om information bör ägnas den grupp av utlandssvenskar som erhåller rösträtt

om utredningens förslag angående en vidgning av kretsen röstberättigade genomförs.

Utlandssvenskarnas Förening vill gärna framhålla att de svenska myndigheterna – såväl den centrala valmyndigheten som utrikesförvaltningen – alltifrån början har visat stort intresse och gjort värdefulla insatser när det gällt att sprida kännedom om utlandssvenskarnas rösträtt och sättet för dess utövande. Enligt föreningen är det nu angeläget att ansträngningarna intensifieras att verkligen nå utlandssvenskarna med information. Inte minst viktigt är att medverkande myndigheter erhåller erforderliga anslag till täckande av uppkommande kostnader för utsändning av meddelanden, annonsering osv.

5 Föredraganden

Frågan i vilken utsträckning i utlandet bosatta svenska medborgare skall ha rösträtt vid allmänna val här i landet har diskuterats sedan lång tid tillbaka. Till en början var utgångspunkten för diskussionen den att utlandssvenskarna helt saknade rösträtt. Efter ett långvarigt utredningsarbete antogs emellertid år 1967 (prop. 1967:145, KU 1967:55, rskr 1967:379) regler som öppnade viss möjlighet för utlandssvenskarna att delta i riksdagsval men inte i landstings- eller kommunalval. Reglerna har i allt väsentligt oförändrade förts över till nu gällande vallag (1972:620).

Den huvudsakliga innebörden av gällande ordning är följande. Svensk medborgare som är bosatt utom riket har rösträtt vid val till riksdagen, om han har varit kyrkobokförd här någon gång under de senast förflutna fem kalenderåren, förutsatt att han i övrigt uppfyller rösträttsvillkoren i 3 kap. 2 § regeringsformen. Han skall således ha uppnått 18 års ålder senast på valdagen och får inte vara omyndigförklarad av domstol. Bosatt utom riket anses den vara som enligt länsstyrelsens personband inte är kyrkobokförd här. Som ytterligare förutsättning gäller att han efter ansökan har tagits upp i särskild röstlängd. – Det kan anmärkas att dessa regler inte är tillämpliga på vissa svenskar som rent faktiskt är bosatta utomlands. Detta gäller bl. a. diplomater. Enligt folkbokföringsförordningen kyrkobokförs nämligen de som är anställda på utrikes ort i svenska statens tjänst här i landet. De anses därmed också bosatta här.

Vallagen skiljer mellan allmän och särskild röstlängd. Båda typerna av röstlängd upprättas årligen. I den allmänna röstlängden tas sådana personer upp som är kyrkobokförda i landet och som är röstberättigade medan röstberättigade utlandssvenskar redovisas i den särskilda röstlängden. Till skillnad från de medborgare som är bosatta i Sverige tas utlandssvenskarna inte upp i röstlängd utan eget initiativ. Förutsättningen för att en utlandssvensk skall tas upp i röstlängd är sålunda inte bara att han är röstberättigad utan också att han skriftligen har gjort ansökan hos centrala valmyndigheten,

dvs. riksskatteverket (RSV).

De särskilda röstlängderna upprättas valkretsvis av RSV. Ansökan om att bli upptagen i särskild röstlängd skall göras senast den 1 juni det år röstlängden upprättas. För att styrka sitt svenska medborgarskap skall sökanden till ansökan foga ett intyg som visar att han är innehavare av giltigt svenskt pass och enligt passet är svensk medborgare. Intyget skall vara utfärdat av svensk utlandsmyndighet eller svensk polismyndighet samma år som röstlängden upprättas.

Liksom allmän röstlängd är den särskilda längden föremål för en gransknings- och anmärkningsprocedur, sedan den har upprättats. Denna procedur är i allt väsentligt utformad på samma sätt som den som gäller allmän röstlängd.

De nuvarande reglerna om utlandssvenskarnas rösträtt har tillämpats vid tre val, 1968 års andrakammarval samt 1970 och 1973 års val till enkammarriksdag. Antalet röstande utlandssvenskar var de olika åren 1 540, 1 461 resp. 3 414. Antalet röstberättigade vid 1973 års val har uppskattats till ca 15 000.

Alltsedan de nuvarande reglerna infördes har årligen i motioner till riksdagen krav förts fram att kretsen röstberättigade utlandssvenskar skall vidgas ytterligare. Kraven har gällt rösträtt vid riksdagsval. I stort sett kan två grupper av motionsyrkanden urskiljas. I den ena gruppen är huvudtanken den att rösträtt skall föreligga oberoende av kyrkobokföring (mantalsskrivning) i landet. I den andra gruppen motioner framställs kravet att kyrkobokföring i landet någon gång jämte innehav av giltigt svenskt pass skall vara tillräckligt. Dessutom har i några motioner mindre långtgående krav framställts såsom att femårsgränsen skall ersättas med en tioårsgräns och att den kategori svenska medborgare som utgörs av tjänstemän vid internationella organisationer, vari Sverige är medlem, bör vara röstberättigade även efter femårsperiodens utgång.

Som har nämnts inledningsvis har riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t år 1970 uttalat sig för en förutsättningslös prövning av möjligheterna att vidga den krets av utlandssvenskar som kan delta i val till riksdagen (KU 1970:10, rskr 1970:79). Riksdagens skrivelse överlämnades samma år till 1965 års valtekniska utredning.

Utredningen har nu i sitt slutbetänkande (SOU 1975:8) Utlandssvenskarnas rösträtt redovisat sina överväganden i frågan. I betänkandet diskuteras inte bara hur kretsen röstberättigade utlandssvenskar skall bestämmas utan också vilka åtgärder som kan och bör vidtas för att underlätta för röstberättigade utlandssvenskar att utöva sin rösträtt. I dessa delar förordar utredningen vissa ändringar i gällande ordning. Utredningen tar också upp frågor om informationen kring val och valdeltagande och uttalar i samband härmed vissa rekommendationer. Några författningsförslag lägger utredningen inte fram.

Vad först angår den principiella frågan hur kretsen röstberättigade utlandssvenskar skall bestämmas föreslår utredningen den ändringen i gällande

ordning att femårsgränsen slopas. Röstberättigad enligt utredningens förslag är den som någon gång har varit kyrkobokförd i landet. En ytterligare förutsättning för rösträtt skall alltså vara att den röstberättigade efter ansökan har tagits upp i särskild röstlängd. Utredningen uttalar att rösträtt bör förutsätta viss anknytning till Sverige – ett minimikrav är kyrkobokföring i landet någon gång – och att redan ansökningsförfarandet fungerar som en tillräckligt avgränsande faktor. Utredningens förslag i denna del är inte enhälligt. Två av utredningens ledamöter har motsatt sig varje vidgning av kretsen röstberättigade.

Vid remissbehandlingen har majoritetsförslaget fått ett blandat mottagande. Ungefär hälften av remissinstanserna har tillstyrkt förslaget medan de övriga har ställt sig avvisande. Till dem som avstyrker förslaget hör länsstyrelserna i Stockholms och Blekinge län, Stockholms kommunstyrelse och Landsorganisationen i Sverige. Länsstyrelsen i Jämtlands län har föreslagit att den nuvarande femårsgränsen ersätts med en tioårsgräns. Länsstyrelsen framför också tanken att vid sidan härav regler införs som innebär att i utlandet bosatt svensk medborgare som påförs skatt i Sverige skall ha rösträtt.

Som min företrädare framhöll när nuvarande ordning infördes (prop. 1967:145) utgör utlandssvenskarna en mycket heterogen grupp. I gruppen ingår sålunda personer som emigrerat i egentlig mening, dvs. definitivt lämnat Sverige för att skapa sig en ny framtid i ett annat land. Men det finns också utlandssvenskar som bor i ett främmande land under ett begränsat antal år, t. ex. för studier eller som representanter för svenska företag eller som tjänstemän i internationella organisationer. Enligt de uppskattningar som utredningen redovisar skulle antalet röstberättigade utlandssvenskar vid 1973 års val som tidigare nämnts ha uppgått till ca 15 000. Om femårsgränsen inte hade gällt skulle antalet ha varit 30–35 000. Säkra hållpunkter för hur dessa siffror fördelar sig på de båda nyssnämnda grupperna föreligger inte.

I 1967 års proposition uttalades beträffande emigranterna att det knappast ter sig rimligt att de skall ha rösträtt vid svenska val, eftersom de inte alls eller endast i mycket ringa utsträckning påverkas av de beslut som riksdagen och svenska kommunala församlingar fattar. I fråga om övriga utlandssvenskar uttalades däremot att starka skäl talar för att bortovaro hemifrån under några få år inte skall behöva medföra ens temporär förlust av rösträtt. Det hänvisades till att antalet svenskar som vistas utomlands en kortare period för att sedan återvända hem hade ökat under de senaste decennierna och sannolikt också skulle komma att öka i framtiden i takt med den ekonomiska integrationen i Europa och vidareutvecklingen av våra internationella förbindelser.

Enligt min mening har dessa uttalanden alltså full giltighet. Det är sådana utlandssvenskar som kan väntas återvända till Sverige inom en relativt nära framtid som kan anses ha ett berättigat intresse av att delta

i svenska riksdagsval. Det är ju dessa utlandssvenskar som på ett mera påtagligt sätt berörs av de beslut den svenska riksdagen fattar. Detta synsätt är väl förenligt med de överväganden som har lett till att riksdagen nyligen har beslutat att medge invandrare här i landet rösträtt vid kommunala val (prop. 1975/76:23, KU 1975/76:25, rskr 1975/76:78).

Av det sagda framgår att jag inte är beredd att godta utredningens uppfattning att som enda förutsättning för rösträtt – vid sidan av uppnådd rösträttsålder, frånvaron av omyndighetsförklaring samt kyrkobokföring vid något enda tillfälle – bör gälla att utlandssvensken genom att ansöka om att bli upptagen i röstlängd visat sig intresserad av att rösta. Jag anser emellertid att skäl finns för en viss vidgning av utlandssvenskarnas rösträtt. Riksdagen har för sin del också uttalat att det finns anledning till antagande att de uppdragna gränserna har varit för snäva (KU 1974:21). Jag är av samma uppfattning. Allt större grupper svenskar har på senare tid engagerat sig för att under några år tjänstgöra utomlands antingen för internationella organisationer eller i svenska företag. Det har därvid blivit tämligen vanligt med tjänstgöringstider som något överskridit den nuvarande tidsgränsen.

I 1967 års proposition diskuterades olika metoder att avgränsa den krets av utlandssvenskar som borde ha rösträtt. Bl. a. övervägdes en avgränsning efter yrke eller annat liknande kriterium. Slutsatsen blev att en sådan avgränsning måste bli godtycklig och att det skulle vara svårt att göra kriterierna tillräckligt konturskarpa. För att förbehålla rösträtten åt sådana utlandssvenskar som kunde väntas återvända inom en inte alltför avlägsen framtid fäste man i stället avgörande vikt vid utlandssvenskens anknytning till Sverige i det förflutna. Den som varit bosatt i Sverige något av de närmast förflutna fem åren skulle få delta i de svenska riksdagsvalen. Det framhölls att ovissheten om utlandssvensken någonsin skulle återvända blev större ju längre han varit borta. Vidare måste det förutsättas att förtroget med den svenska samhällsutvecklingen och med de problem som är aktuella i den svenska dagspolitiken generellt sett blir mindre ju längre tid som har förflutit från det utlandssvensken lämnade Sverige.

För min del finner jag även i fråga om avgränsningsmetoden att de överväganden som gjordes i 1967 års proposition fortfarande har full giltighet. I likhet med utredningen finner jag det förenat med stora svårigheter att dra gränser mellan olika persongrupper efter deras yrke och tjänstgöring eller andra liknande kriterier. Varje kategori som låter sig beskrivas med någon grad av precision blir antalsmässigt alltför liten. En vidgning av kretsen röstberättigade till t. ex. sådana anställda vid internationella organisationer som har varit bosatta utomlands mer än fem år skulle sålunda inte ge mer än ett eller annat hundratal ytterligare röstberättigade. Varje tänkbar gränsdragning av detta slag skulle dessutom framstå som godtycklig. Som framhölls i 1967 års proposition ger en tidsgräns en viss garanti för att de röstande verkligen uppfyller rösträttsvillkoren. Förändringar av betydelse

för rösträtten som inträffar sedan utlandssvensken lämnat Sverige, t. ex. förlust av medborgarskap, är nämligen ofta svåra att få besked om för de svenska myndigheterna. Som framgår av remissyttrandena finns även i övrigt valtekniska skäl för en tidsgräns. Enligt min mening bör alltså den nuvarande avgränsningsmetoden behållas och en vidgning av utlandssvenskarnas rösträtt alltså ske genom en jämkning av den tidsgräns som nu gäller.

Givetvis är det en omöjlig uppgift att finna en tidsgräns som är från alla synpunkter invändningsfri. Som framgår av det föregående har en remissinstans förordat att gränsen ändras till tio år. För min del anser jag att tio år är en alltför lång tid. Anknytningen till hemlandet bör generellt sett ha försvagats avsevärt för den som vistats utomlands så länge. Det är i sammanhanget av visst intresse att sju års hemvist här i landet enligt vår medborgarskapslagstiftning utgör en av förutsättningarna för förvärv av svenskt medborgarskap. Att denna tidsgräns har valts beror uppenbarligen på att en sjuårig bosättning ansetts i regel ge en tillräcklig anknytning för förvärv av medborgarskap. Omvänt torde man ha ansett att anknytningen till hemlandet generellt sett försvagas avsevärt på sju år. Även om en sänkning av kvalifikationstiden till fem år f. n. övervägs (jfr SOU 1974:69, prop. 1975:26 och Ds A 1975:14) anser jag mot denna bakgrund att man i dessa sammanhang kan uppnå en rimlig avgränsning med en tidsgräns på sju år. Jag förordar sålunda att rösträtt vid riksdagsval skall tillkomma den som har varit kyrkobokförd i landet någon gång under de senast förflutna sju åren.

Jag övergår härefter till de av utredningens förslag som rör röstlängdsförfarandet och valdeltagandet. Samtliga förslag bör enligt utredningen kunna genomföras vare sig kretsen röstberättigade bestäms enligt utredningens majoritetsförslag eller inte.

Som jag redan har nämnt är det utredningens mening att ansökningsförfarandet i princip skall behållas. Ansökan skall således göras skriftligen hos RSV senast den 1 juni. Utredningen anser vidare att de regler som gäller för upprättande av röstlängd så långt möjligt skall vara likartade vare sig fråga är om allmän eller särskild röstlängd. Från denna utgångspunkt har utredningen bl. a. avvisat ett förslag av RSV till modifierat ansökningsförfarande, enligt vilket den avgivna rösten också skulle fungera som ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd. Med ett sådant system skulle nämligen utrymmet för en gransknings- och anmärkningsprocedur gå förlorad.

De regler som föranleds av själva ansökningsförfarandet bör enligt utredningen i görligaste mån utformas så att de innebär ett så litet hinder som möjligt för utlandssvenskarna att utöva sin rösträtt. Utredningen har därför föreslagit att ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd i princip inte skall behöva göras annat än då ordinarie riksdagsval äger rum. Den som efter ansökan sådant är har tagits upp i särskild röstlängd skall således utan egen medverkan tas upp i sådan röstlängd också de två följande åren.

förutsatt att han då alltjämt uppfyller rösträttsvillkoren. Vidare föreslår utredningen att kravet på intyg rörande medborgarskap slopas. I stället skall kontrollen av att sökanden är svensk medborgare göras mot det centrala passregistret. Sökanden skall emellertid i ansökningshandlingen på heder och samvete försäkra att han alltjämt är svensk medborgare. Ansökan som saknar sådan förklaring skall inte tas upp till prövning. I fråga om ansökan uttalar utredningen att denna inte behöver göras på särskild blankett men att det självfallet bör finnas tillgång till blanketter hos såväl RSV som samtliga svenska utlandsmyndigheter, liksom på pastorexpeditionerna.

Enligt nuvarande regler om röstning med valsedelsförsändelse i 11 kap. 1-4 §§ vallagen kan den som är gift lämna sin valsedel genom sin make. Detta gäller vare sig röstningen sker inom landet eller hos utlandsmyndighet. Också den som inte är gift kan rösta med valsedelsförsändelse om han på grund av sjukdom eller därmed jämställt förhinder inte kan inställa sig i vallokalen (11 kap. 3 §). Valsedelsförsändelse enligt 3 § får lämnas genom bud i vallokalen eller på postanstalt men däremot inte hos utlandsmyndighet. Utredningen föreslår att sådan valsedelsförsändelse skall få lämnas också hos utlandsmyndighet.

Utredningen föreslår vidare att det nuvarande kravet i 8 kap. 3 § och 10 kap. 8 § vallagen att den som inställer sig för att rösta hos utlandsmyndighet måste kunna förete röstkort slopas. Efter mönster av vad som nu gäller för väljare med sjöfartsbok som röstar på fartyg (8 kap. 3 § och 10 kap. 14 §) föreslår utredningen att röstkortet skall kunna ersättas med ett adresskort som röstmottagaren upprättar med ledning av giltigt svenskt pass för väljaren och uppgifter som denne kan lämna. Utredningens förslag avser det fallet att väljaren personligen inställer sig inför utlandsmyndigheten för att rösta. Vid röstning med valsedelsförsändelse måste alltså liksom hittills röstkort företes.

De nu nämnda förslagen har vid remissbehandlingen fått ett på det hela taget positivt mottagande. I princip råder enighet om att det nuvarande ansökningsförfarandet måste behållas och att röstlängdsförfarandet i princip bör utformas i så nära anslutning som möjligt till det som gäller allmän röstlängd. En av remissinstanserna har dock ifrågasatt om inte RSV:s förslag till modifierat ansökningsförfarande bör tas upp till vidare överväganden, eftersom det trots allt är förenat med avsevärda fördelar för den enskilde utlandssvensken.

För egen del anser jag det vara mycket väsentligt att reglerna om utlandssvenskarnas rösträtt är så utformade att rösträtten verkligen utnyttjas. I likhet med utredningen anser jag emellertid att huvuddragen i gällande ordning bör behållas. Det nuvarande kravet att utlandssvensken skall ansöka om att bli upptagen i särskild röstlängd bör alltså upprätthållas. Att slopa detta förfarande eller införa ett ansökningsförfarande som inte lämnar utrymme för granskning av och anmärkningar mot röstlängd samt prövning av eventuella anmärkningar före valet är enligt min mening uteslutet. Som

utredningen har konstaterat finns emellertid inom denna ram utrymme för att underlätta för utlandssvensken att utöva sin rösträtt. De förslag till ändringar som utredningen i dessa delar har lagt fram synes väl underbyggda. Samtidigt som de erbjuder lättnader som inte är oväsentliga är de valtekniskt relativt okomplicerade att genomföra. Jag förordar därför att de föreslagna ändringarna kommer till stånd. I ett avseende förordar jag dock en modifiering. Det föreslagna kravet att ansökan om att bli upptagen i särskild röstlängd skall åtföljas av en försäkran på heder och samvete angående medborgarskapet synes kunna undvaras med hänsyn till den förhållandevis begränsade vidgning av kretsen röstberättigade som jag föreslår. Till den lagtekniska utformningen av förslagen återkommer jag i specialmotiveringen.

Utredningen har i ett särskilt avsnitt upphållit sig tämligen utförligt vid frågan om information till utlandssvenskarna inför allmänna val. Det konstateras där att valdeltagandet bland utlandssvenskarna är i hög grad beroende av att information i god tid når ut till de röstberättigade rörande det instundande valet och i första hand om tiden för ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd. Vidare sägs att informationen – som hittills ombesörjts av RSV och Sveriges Radio – inför 1973 års val skötts på ett förtjänstfullt sätt. Enligt utredningens mening bör den också inför ett kommande val bedrivas i huvudsak efter samma principer som hittills. De viktigaste informationsåtgärderna har varit annonsering i den svenska dagspressen och olika inslag i radio och TV.

Enligt min mening är det angeläget att frågan om information till utlandssvenskarna inför allmänna val ägnas tillräcklig uppmärksamhet. Jag är ense med utredningen om att informationen inför kommande val bör bedrivas efter i huvudsak samma principer som hittills.

6 Upprättat lagförslag

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

Lag om ändring i vallagen (1972:620).

7 Specialmotivering

I 4 kap. 11–21 §§ ges regler om särskild röstlängd. Vad jag har förordat i den allmänna motiveringen i fråga om sådan röstlängd leder till ändringar i 11–13 §§. I ett remissyttrande har dessutom föreslagits den ändringen att särskild röstlängd på samma sätt som allmän i uppenbara fall skall kunna rättas efter ansökan hos länsstyrelse, om möjligheten till anmärkning inte har utnyttjats. Med det för särskild röstlängd speciella ansökningsförfarandet torde behov av en sådan möjlighet till rättelse i särskild röstlängd tidigare inte ha bedömts föreligga. Enligt min mening är de ändringar i gällande ordning som jag har förordat inte av den omfattningen att det finns skäl

partementsförslaget det undantaget att väljare som vill rösta hos utlandsmyndighet eller på fartyg i stället för att avlämna röstkort får förete giltigt svenskt pass. Det kan anmärkas att undantaget inte avser det fallet att röstningen sker genom bud. Ändringarna i de övriga paragraferna har karaktären av följdändringar. De innebär bl. a. att röstmottagare skall upprätta adresskort för väljare som inte kan förete röstkort. Vad som under remissbehandlingen har anförts om behovet av bistånd från lokal skattemyndighets sida åt valnämnderna med att återfinna vissa väljare i de allmänna röstlängderna har inte bedömts påkalla några särskilda föreskrifter i lag. Behövliga föreskrifter kan meddelas av RSV i dess egenskap av central valmyndighet.

11 kap. 3 och 4 §§

I paragraferna ges bestämmelser angående röstning genom valsedelsförsändelse.

I 3 § första stycket anges nu som förutsättning för sådan röstning att väljaren på grund av sjukdom, rörelsehinder eller hög ålder inte kan inställa sig i vallokalen för det valdistrikt där han är upptagen i röstlängd. I departementsförslaget har en komplettering gjorts för det fallet att väljaren vistas utomlands. Röstning genom valsedelsförsändelse får i så fall ske om han på grund av sjukdom, rörelsehinder eller hög ålder är förhindrad att inställa sig hos närmaste utlandsmyndighet där röstning äger rum. Det kan anmärkas att bestämmelsen är tillämplig även på andra än utlandssvenskar.

I 3 § andra stycket har en följdändring gjorts.

Enligt 4 § i dess nya lydelse får valsedelsförsändelse enligt 3 § lämnas även hos utlandsmyndighet där röstning äger rum.

8 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att antaga inom justitiedepartementet upprättat förslag till lag om ändring i vallagen (1972:620).

9 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta det förslag som föredraganden har lagt fram.

till annan bedömning. Jag är därför inte beredd att förorda en ändring i enlighet med förslaget.

4 kap. 11 §

I denna paragraf anges villkoren för rösträtt för svensk medborgare som ej är bosatt i riket. Här har endast den ändringen gjorts att villkoret om kyrkobokföring någon gång under de senast förflutna fem kalenderåren ändrats till att avse sju kalenderår.

4 kap. 12 §

I 12 § andra stycket anges f. n. vem som skall tas upp i särskild röstlängd. I sådan röstlängd skall, efter ansökan, den tas upp som den 1 juni har rösträtt enligt 11 §. Vidare innehåller stycket en särbestämmelse angående den som den 1 juni ännu inte har fyllt arton år.

Som framgår av den allmänna motiveringen förordar jag att den som har tagits upp i särskild röstlängd som har upprättats under år då ordinarie riksdagsval äger rum skall tas upp utan ansökan i sådan röstlängd också de två följande åren. En bestämmelse av denna innebörd har tagits in i 12 § andra stycket.

4 kap. 13 §

I 13 § andra stycket föreskrivs att vid ansökningshandling skall fogas intyg som visar att sökanden har giltigt svenskt pass och enligt passet är svensk medborgare. Vidare ges där närmare bestämmelser angående intygets innehåll och om påföljden för underlåtenhet att förete ett sådant intyg.

Jag har i den allmänna motiveringen förordat att det nuvarande kravet på intyg slopas och att medborgarskapskontrollen i stället sker mot rikspolisstyrelsens centrala passregister. Denna ändringar har i departementsförslaget genomförts på det sättet att 13 § andra stycket har upphävts. En följdändring har vidtagits i paragrafens nuvarande tredje stycket. Någon föreskrift i lag om att medborgarskapskontroll skall ske mot det centrala passregistret har inte ansetts påkallad. Det har inte heller ansetts nödvändigt att i lagen meddela närmare föreskrifter om vad ansökningshandling skall innehålla. Vad som bör gälla i detta hänseende torde liksom hittills få avgöras av RSV.

8 kap. 3 och 5 §§ samt 10 kap. 8 och 14 §§

Ändringarna i dessa paragrafer är föranledda av den föreslagna lättningen för de röstande i fråga om skyldigheten att vid röstningen förete röstkort. Den grundläggande ändringen görs i 8 kap. 3 § andra stycket. Från den nuvarande huvudregeln att röstning på postanstalt, hos utlandsmyndighet eller på fartyg inte får ske utan att röstkort avlämnas görs sålunda i de-